

Korjausaloitteet suomalaisessa arkikeskustelussa

MARKKU HAAKANA, SALLA KURHILA, NIINA LILJA
JA MARJO SAVIJÄRVI

1 Johdanto

Tarkastelemme tässä artikkelissa suomalaisen arkikeskustelun korjausaloitteita.¹ Korjausaloitteilla tarkoitetaan keskustelunanalyttisessä vuorovaikutustutkimuksessa sellaisia vuoroja, joilla puhuja osoittaa, että edellisen vuoron vastaanottamisessa – esimerkiksi sen tai sen osan kuulemisessa tai ymmärtämisessä – on ongelma, joka täytyy ratkaista, ennen kuin keskustelun päälinjalla voidaan edetä. Korjausaloitteet avaavat keskusteluun yhdenlaisen välisekvenssin (ks. Schegloff 2007: luku 6), joka tyypillisesti ratkeaa pian siten, että ongelmavuoron tuottaja vastaa korjausaloitteeseen tuottamalla korjaavan vuoron, korjauksen. Seuraava lyhyt esimerkki havainnollistaa tyypillistä vastaanottajan aloittamaa korjausjaksoa. Katkelmassa kaksi ystävystä jatkavat keskustelua vaatteiden värjäyksestä.²

(1) Sg 112_1a3 Sualapala.puh

01 Vikke: .hh mä haluaisin kyllä värjätä ne, (0.4) (millä)
02 värillä mää ne värjänny mut mää en tykkää
03 nii[stä].
→ Missu: [mitkä,
05 Vikke: niistä mun taivaansinisistä hou°suista°.
06 Missu: .hh ŋne o hyvät;h

1. Artikkelin kirjoittajat ovat tehneet artikkeliin tarvittavan analyysin yhteisesti osana Helsingin yliopiston rahoittamaa hanketta *Korjauskäytännöt ja ymmärryksen ylläpito vuorovaikutuksessa*. Artikkelin kirjoittamisessa Markku Haakanalla on ollut päävastuu luvuista Johdanto, Avoimet korjausaloitteet ja Kysymyslauseet, Salla Kurhila luvusta Toistot, Niina Liljalla luvusta Ymmärrysehdokkaat ja Marjo Savijärvellä luvuista Kysymyssanat sekä Kysymyssana ja toisto. Lopuksi-luku on kirjoitettu yhdessä.

2. Esimerkit on litteroitu keskustelunanalyysin konventioiden mukaisesti; litterointimerkit ovat liitteessä 1 (s. 293).

Esimerkin rivillä 4 Missun monikon nominatiivissa oleva korjausaloite *mitkä* poimii edeltävästä vuorosta ongelmalliseksi Viken käyttämän pronominin *ne*. Korjausaloite osoittaa, että ongelmavuoron yksi elementti on vastaanottajalle epäselvä. Viken korjausvuoro (r. 5) reagoi ongelmaan avaamalla pronominin täydeksi substantiivi-NP:ksi, tosin edeltävän vuoron jatkon (r. 3) mukaisesti monikon elatiivissa. Ongelma ratkeaa tällä: rivillä 6 keskustelu pääsee etenemään, kun Missu pystyy ottamaan kantaa puheenalaiseen asiaan. Esimerkin korjausjakso on monin tavoin tavallinen: tyyppillistä on, että korjausaloite ajoittuu heti ongelmavuoron jälkeen³ ja että ongelma ratkeaa yhdellä korjauksella – poikkeuksiakin tosin on, kuten myöhemmät esimerkit osoittavat.

Vuorovaikutusta ohjaavan korjausjäsennyksen esittelivät ensimmäiseksi Schegloff, Jefferson ja Sacks artikkelissaan 1977.⁴ Siinä he esittelevät viisi erilaista vastaanottajan tuottaman korjausaloitteen tyyppiä (mas. 367–369): 1) avoimet, koko edeltävään vuoroon kohdistuvat aloitteet⁵ (esim. suomen *mitä, täh*), 2) kysymyssanat (esim. suomen *kuka, missä*), 3) edeltävän vuoron osittaisen toiston ja kysymyssanan yhdistelmä (esim. suomen *ai minne meni*), 4) edeltävän vuoron osittainen toisto ja 5) ymmärrysehdoikkaat, joissa puhuja muotoilee oman ymmärryksensä edeltävästä vuorosta tai sen osasta ja tarjoaa sen ongelmavuoron tuottajalle vahvistettavaksi tai korjattavaksi. Lopuksi kirjoittajat toteavat, että muitakin aloitetyyppejä voi löytyä (mas. 369). Samat viisi korjausaloitetyyppeä kuitenkin toistuvat erilaisissa aloitetyyppien esittelyissä (ks. esim. Sidnell 2010: 118; Kitzinger 2013)⁶, ja viimeaikainen pragmaattis-typologinen tutkimus osoittaa, että pääosin samat korjausaloitetyypit ovat käytössä yli kulttuurirajojen (ks. esim. Enfield ym. 2013; Dingemanse, Blythe & Dirksmeyer 2014; Dingemanse & Enfield 2015).

Suomalaisen niin sanotun tavallisen eli mahdollisimman symmetrisen arkikeskustelun korjausaloitteiden tutkimus on ollut melko vähäistä. Sorjosen (1997) oppikirja-artikkeli tarjoaa yleiskatsauksen keskustelun korjauskäytänteisiin, ja Haakana (2011) on tutkinut yhtä korjausaloitetyyppeä, avoimia korjausaloitteita. Laajemmin on tutkittu erilaisten epäsymmetristen keskustelujen korjausaloitteita: esimerkiksi kakkoskielisisä keskusteluissa (Kurahila 2006; Lilja 2010, 2014), keskusteluissa diagnosoidusti huonokuuloisten puhujien kanssa (Pajo 2013a, 2013b; Laakso & Salmenlinna 2015) ja muistisairaiden kanssa (Lindholm 2012).⁷ Keskusteluanalyysin periaatteiden kannalta tilanne on hieman paradoksaalinen: metodin ajatuksiin kuuluu se, että mahdollisimman arkisen ja symmetrisen keskustelun käytänteet ovat kaiken vuorovaikutuksen pohja ja että ne muokkautuvat tarpeen vaatiessa esimerkiksi institutionaalisen vuorovaikutuk-

3. Korjausaloitteiden ajoituksesta suhteessa ongelmavuoroon tarkemmin ks. Kendrick 2015a.

4. Korjausjäsennyksellä tarkoitetaan keskusteluanalyysissa sitä keinostoa, jolla hoidetaan puhumisen, kuulemisen ja ymmärtämisen ongelmia, ja sen alaan kuuluvat tässä käsiteltyjen ilmiöiden lisäksi esimerkiksi puhujan itsekorjaukset.

5. Nimitys *avoin korjausaloite* tosin vakiintui vasta Paul Drew'n artikkelin (1997) myötä.

6. Tosin Koshik (2005) esittelee ”uuden” korjausaloitetyypin, vaihtoehtokysymyksen (*alternative question*, esim. *he or she?*). Myöhemmissä korjaustutkimuksissa tähän aloitetyyppiin ei kuitenkaan törmää (ks. kuitenkin Dingemanse & Enfield 2015: 106), ja meidänkin aineistossamme tyyppi esiintyy vain yksittäistapauksena.

7. Epäsymmetristen keskustelujen tutkimuksesta ks. Leskelä & Lindholm (toim.) 2012 ja Stevanovic & Lindholm (toim.), tulossa 2016.

sen tarpeisiin. Näin ollen tavallisen arkikeskustelun käytänteet tarjoavat vertailukohdan erilaisten epäsymmetristen keskustelujen analyysiin. (Ks. esim. Drew & Heritage 1992: 19; Haakana, Laakso & Lindström 2009: 21–23). Toistaiseksi tällainen vertailu ei suomalaisten korjauskäytänteiden osalta ole ollut mahdollista, ja tämän artikkelin tarkoitus on paikata kyseinen aukko. Keskeiset kysymykset ovat: 1) Millaisia korjausaloitteita suomalaisessa arkikeskustelussa käytetään? 2) Millaisia ongelmia eri korjausaloitetyypeillä käsitellään? Seuraavassa luvussa esittelemme tutkimuksen aineiston ja kokonaiskuvan aineiston korjausaloitteista. Sen jälkeen esitämme keskeiset havainnot kustakin korjausaloitetyypistä. Lopuksi kokoamme tulokset yhteen ja pohdimme niitä suhteessa aiempaan tutkimukseen.

2 Aineisto ja esiintymät

Tutkimuksen aineistona on yhteensä 37 tuntia ja 30 minuuttia arkista keskustelua. Aineiston keskustelijat ovat kaikki aikuisia ja puhuvat suomea äidinkielenään. Aineisto sisältää arkista jutustelua ystävien ja perheenjäsenten välillä niin puhelimesta (12 h 26 min; esimerkeissä merkintä *puh*) kuin kasvotusten (25 h 4 min; esimerkeissä merkintä *kas*). Kasvokkaistilanteiden osallistujamäärä vaihtelee: joukossa on sekä kahdenkeskisiä (8 h 31 min; merkintä *kas2*) että monenkeskisiä keskusteluja (16 h 33 min; merkintä *kasM*). Kaikki puhelut ja osa kasvokkaisaineistosta on peräisin Helsingin yliopiston suomen kielen keskusteluaineistoarkistosta (esimerkeissä Sg-signum-merkintä), mutta suurin osa kasvokkaiakeskusteluista on kerätty viime vuosien korjausaiheisissa projekteissa.⁸

Taulukko 1.

Aineiston korjausaloitteiden jakauma (N = 522/37,5 h).

Korjausaloite	N
avoin	156
kysymyssana	85
kysymyssana + toisto	68
toisto	46
ymmärrysehdokas	135
kysymyslause	29
kuulemis- tai ymmärrysongelman eksplikointi	3

Taulukko 1 näyttää kaikki aineistosta löytyneet kielelliset korjausaloitteet. Pääamme korjausaloitteiden määriin artikkelin lopussa, kun olemme tarkastelleet kun-

8. Osa aineistosta on kerätty Helsingin seudulla *Korjauskäytänteet ja ymmärryksen ylläpito vuorovaikutuksessa* -hankkeessa ja osan on kerännyt Niina Lilja Jyväskylän seudulla.

kin korjausaloiteluokan olemusta.⁹ Etenemme seuraavassa avoimimmista aloitteista tarkemmin foku-soiviin ja lopulta jo ratkaisua tarjoaviin korjausaloitteisiin, ymmärrys-ehdokkaisiin. Viimeisenä käsittelemme kysymyslauseita, koska niitä ei aiemmassa tutkimuksessa ole juurikaan käsitelty ja koska luokka havainnollistaa hyvin korjausaloitteiden luokitteluun liittyviä ongelmia. Kunkin korjausaloiteluokan kohdalla keskitymme kahteen kysymykseen: miten korjausaloitteet on muotoiltu ja millaisia ongelmia niillä osoitetaan?

3 Avoimet korjausaloitteet

Avoimiksi kutsutaan sellaisia korjausaloitteita, jotka kohdistuvat erittelemättömästi koko edeltävään vuoroon – tai vuoron rakenneyksikköön (Robinson 2014). Ne eivät siis nosta vuorosta mitään tiettyä elementtiä korjattavaksi eivätkä myöskään osoita, mikä ongelma tarkalleen ottaen on (esim. kuulemisen vai ymmärtämisen ongelma). Minimaalisimmillaan avoin korjausaloite vain osoittaa, että puhuja on kuullut tai luullut kuulleen edeltävän puhujan sanoneen jotakin. (Ks. esim. Drew 1997; Haakana 2011.) Tällaiset korjausaloitteet ovat funktionaalisesti määrittyvä luokka, ja kielellisesti ne voivat toteutua monella tavalla. Taulukko 2 näyttää aineistomme avointen korjausaloitteiden kielelliset toteumat.

Taulukko 2.

Avointen korjausaloitteiden kielellisten toteumien jakauma (N = 156).

Korjausaloite	N
<i>mitä</i>	109
<i>tä(h)</i>	29
<i>hä(h)</i>	8
<i>anteeks(i)</i>	2
<i>mhy</i>	1
kysymyslause (<i>mitä sanoit</i>)	7

Mitä on siis selvästi yleisin tapa muotoilla koko edeltävään vuoroon kohdistuva korjausaloite; tämä havainto on esitetty muissakin tutkimuksissa (Haakana 2011: 39; Lilja 2010: 119). Jotkin aloitetyypit, kuten anteeksipyyntölekkseemin käyttö tai *mhy*-tyyppinen äännähdys, taas ovat hyvin harvinaisia (ks. Haakana 2011: 38–41; Lilja 2010: 118–121; anteeksipyyntöistä korjausaloitteina ks. Robinson 2006; Carlson 2014).

9. Korjausaloitteet voivat olla myös kehollisia (ks. esim. Seo & Koshik 2010; Lilja 2010: 79–83; Pajo & Klippi 2013). Tässä artikkelissa keskitymme kielellisiin aloitteisiin. Pidimme kuitenkin videoaineistojen tarkastelussa silmällä sitä, löytyisikö niistä ei-kielellisiä aloitteita. Näitä ei juurikaan löytynyt; voi olla, että esimerkiksi ilmein ja asennonmuutoksin tehdyt aloitteet ovat tyyppisempiä erilaisissa epäsymmetrisissä keskusteluissa.

Koska avoimet korjausaloitteet on ainoa aloitetyyppi, josta on tehty oma tutkimuksensa vastikään (Haakana 2011), ohitamme ne tässä hyvin lyhyesti; nykyinen aineisto ei tuo olennaista lisää aloitetyypin kuvaukseen. Seuraavat esimerkit (2–4) havainnollistavat avointen korjausaloitteiden käyttöön liittyviä tyypillisiä piirteitä.

(2) Sg405 Sosionomi.puh

01 Tommi: no mo:i, (0.2) ootsä [siellä.
 02 Jutta: [no o mo:i.
 03 (0.2)
 04 Jutta: no o o ↑on. he he[he
 05 Tommi: [hm no missäs olet.
 07 (0.2)
 08 Jutta: kotona?,
 09 (0.2)
 → Tommi: >mitä.<
 11 (0.2)
 12 Jutta: kotona?
 13 Tommi: °aa° hirvee meteli kuuluu.
 14 Jutta: m- fkatonf t(h)itanikkia fmeijun kanssaaf.

(3) Sg404 Testipuhelu.puh

01 Niina: ah ofk(h)ei oot sä missäf? hh
 02 Jenni: öö: Jaskalla? hhh
 03 (0.8)
 04 Niina: fok*e*i mä oon just .hhh (0.4) Tii#nan kanssa tässä#?
 05 hhh .hhhh kävelemässä kohti f*k*irjasto#af;
 06 Jenni: o*k*e:i (0.6) .hh ootsä v[ienys s]em mekkos.
 07 Niina: [onkse:]
 08 (1.0)
 → Niina: >mitähh<?
 10 Jenni: veitsä sem mekkos joh. hhh
 11 (0.6)
 12 Niina: joo:=mä kävin äskev viemäs sem mä
 13 ftulin s*a*man tienf bussil t*a*kasi? (--)

(4) Sg67 Juristit.kas: Reija on keittiössä kahvinkeitossa ja Kaarina olohuoneessa.

01 Kaarina: kenen tää v*e*hje ((nauhuri)) o.
 02 (0.6)
 03 Reija: Tero otat sä k*a*hvia.
 04 Tero: en ota.
 05 (.)

→ Reija: **mitä(ki) kysyt.[h**

07 Kaarina: [kenen tää on tää vehje.

08 Reija: se on::, ton suomenkiele laitoksen vempain kaih

Avoimet korjausaloitteet saavat tyypillisesti vastaukseksi edeltävän puheenvuoron toiston: joko suorasanaisten (esim. 2, r. 12) tai tavalla tai toisella hieman muokatun (esim. 3, r. 10 aikamuodon vaihdos). Toistoresponssien voi ajatella kertovan siitä, että korjausaloitteen analysoidaan osoittavan pikemminkin kuulemisen kuin ymmärtämisen ongelmaa. Useimmiten toisto myös ratkaisee ongelman. Toisinaan myös erilaiset kontekstitekijät tukevat tulkintaa siitä, että korjausaloite osoittaa kuulemisongelmaa: esimerkiksi 2 Tommi viittaa kuulemaansa meluun (r. 13), esimerkissä 3 puhujat ovat hetkellisesti päällekkäispuhunnassa (r. 6–7) ennen korjausaloitetta ja esimerkissä 4 ongelmavuoron ja korjausaloitteen tuottajat ovat eri huoneissa. Aiemmissakin tutkimuksissa esimerkiksi päällekkäispuhunnan ja useamman toiminnan samanaikaisuus on todettu avoimille korjausaloitteille tyypillisiksi konteksteiksi. Myös se, että ongelmavuoro on kontekstissaan tavalla tai toisella odotuksenvastainen, voi laukaista avoimen korjausaloitteen käytön. Esimerkkiä 2 voi tarkastella myös siltä kannalta, että Tommin kannalta Jutan vastaus *kotona* (r. 8) on odotuksenvastainen hänen kuulemaansa meteliin nähden. (Konteksteista tarkemmin ks. Drew 1997; Lilja 2010: 123–137; Haakana 2011.)

Aineistomme ei osoita mitään erityisiä vuorovaikutuksellisia syitä sille, miksi joskus puhujat käyttävät *mitä*-korjausaloitetta ja toisinaan taas *tä(h)*-aloitetta. Ainoastaan kysymyslauseen muotoisilla vuoroilla on oma vuorovaikutusprofiilinsa: kuten esimerkissä 4 (r. 6), kysymyslauseen muotoista avointa korjausaloitetta käytetään silloin, kun aloite ei ole normaalipaikallaan, heti ongelmavuoron jäljessä. Tällöin ongelmavuoron ja korjausaloitteen väliin kiilautuu muuta puhetta, kuten esimerkin 4 kysymys–vastausvieruspari (r. 3–4). (Ks. myös Haakana 2011: 40–41.)

4 Kysymyssanat

Edellä esitelty avointen korjausaloitteiden luokka on funktionaalisesti määritelty. Seuraavaksi käsittelemämme korjausaloitetyypit määrittyvät sen sijaan muodon perusteella: käsiteltävänä ovat korjausaloitteena toimivat kysymyssanat ja kysymyssanat, joita seuraa edeltävän vuoron täysi tai osittainen toisto. Toisin kuin avoimet korjausaloitteet kysymyssanat ja kysymyssanan ja toiston yhdistelmät ovat korjausaloitteina spesifejä; ne poimivat ongelmavuorosta tietyn kohdan, jota korjausvuorossa tarkennetaan (Schegloff, Jefferson & Sacks 1977; Sorjonen 1997; Kitzinger 2013).

Aloitamme käsittelyn kysymyssanakorjausaloitteista. Näytämme niiden jakautuman ja esittelemme tyypilliset ongelmakohdat, joita tällä korjausaloitetyypillä nostetaan esiin. Sen jälkeen käsittelemme kysymyssanan ja toiston yhdistelmiä. Taulukosta 3 nähdään eri kysymyssanojen jakauma aineistomme kysymyssanakorjausaloitteissa. Taulukkoon on koottu erikseen niiden kysymyssanojen määrät, joita on yhteensä viisi tai enemmän. Loput tapaukset on koottu ryhmään Muut (*kelle, kenellä, keneltä, kenen, missä, millä, millo(in)* ja *mihin, minne*).

Taulukko 3.

Kysymyssanojen jakauma kysymyssanakorjausaloitteissa (N = 85).

Kysymyssana	N
Mikä	31
Missä	12
Kuka	11
Minkä	6
Mitkä	5
Mitä	5
Muut	15
Yhteensä	85

Taulukosta 3 havaitaan, että nominatiivimuotoinen yksikkömuoto *mikä* on kysymyssanoista yleisin kysymyssanakorjausaloitteissa. Nominatiivin yleisyyttä voi osaltaan selittää se, että nominatiivia käytetään satunnaisesti silloinkin, kun ongelmallinen ilmaus on muussa sijassa (ks. esim. 1). Tyypillisempää kuitenkin on, että kysymyssana on samassa sijassa kuin ilmaus, jonka se osoittaa ongelmalliseksi.¹⁰

Tarkastelemillamme kysymyssanakorjausaloitteilla on yksi päällekkäinen reaalituma avointen korjausaloitteiden kanssa: partitiivimuotoinen *mitä*. Kysymyssanakorjausaloitteena sitä käytetään silloin, kun edeltävästä vuorosta osoitetaan ongelmaksi jokin partitiivisijainen lauseke – esimerkiksi *Mä rupesin mieltii tota/ Mitä*. Aineistomme osoittaa, että kysymyssanaa *mitä* käytetään kuitenkin huomattavasti useammin avoimena korjausaloitteena; avoimeksi tulkittuja *mitä*-korjausaloitteita on osunut aineistoomme 109, kysymyssanaksi tulkittuja vain 5.¹¹ Jäljempänä nähdään, että kysymyssanojen ja toistojen yhteydessä *mitä* on jonkin verran yleisempi – sitä käytetään erityisesti niissä tapauksissa, joissa toistettu osa on verbi tai lause. Koska toistettu jakso tekee korjausaloitteesta joka tapauksessa spesifin, tällaista korjausaloitetta ei voi tulkita avoimeksi missään tilanteessa.

Aineistostamme ilmenee, että kysymyssanakorjausaloitteilla nostetaan yleensä esiin viittaussuhteiden tulkintaan liittyviä ongelmia: tyypillisiä ongelmalähteitä ovat 1) pronomit, 2) puheessa eksplikoimatta jätetyt viittaussuhteet ja 3) erisnimet. Esimerkissä 5 havainnollistuu ensimmäinen ongelmatyyppi: pronominien viittaussuhde. Esimerkki on monenkeskisestä keskustelusta. Korjausaloitteet liittyvät vuoronvaihtoon, jossa Minna ottaa puheeksi *tämlainin*, uuden Facebook-sovelluksen, josta hän esittää

10. Suomen kielen sijataivutuksen takia kysymyssana *mikä* erottuu leksikaalisesti avoimista korjausaloitteista. Esimerkiksi englannissa ja saksassa vastaavaa eroa tekee prosodia. Kysymyssanat *what* ja *was* toimivat avoimina korjausaloitteina, kun intonaatio on nouseva. Laskevalla intonaatiolla lausuttuna ne saavat spesifin tulkinnan. (Egbert, Golato & Robinson 2009.)

11. Keskusteluanalyttisen metodin periaatteiden mukaisesti tarkoitamme ”tulkinnalla” sitä tulkintaa, joka ilmenee vuoron vastaanottajan toiminnasta. Kysymyssana on siis luokiteltu avoimeksi korjausaloitteeksi niissä tapauksissa, joissa vastaanottaja käsittelee sitä avoimena korjausaloitteena.

negatiivisen arvion. Jussi jatkaa erilinjaisella vuorolla, joka osoittaa, että hän on hyvin perillä kyseisestä sovelluksesta. Leenan ensimmäinen korjausaloite kohdistuu Jussin vuoroon ja toinen sitä seuraavaan selitykseen.

(5) KasM, Pääsiäiskeskustelu

01 Jussi: siin oli paljo >tätä juttuu<
02 et sielt muka tulee jotai (.) privaattiviestei esille
03 mut **se** ei pidä laisinkaa paikkasa.=
→ **Leena:** [**mikä**
05 (Minna) [°hm°
06 Jussi: että mitään niinku (.) uutta dataa **siihe**(n) tulis
07 (0.4)
→ **Leena:** **mihi**
09 Riitta: ai siihe [taimlainii
10 (Minna): [°timelain°
11 Jussi: niin siin oli kait tämmöne iha hōpōhōpō juttu
12 että: >jos sä otat< sen taimlainin >käyttöö että:<
13 sun (.) niinku aikaisemmin lähettämät
14 privaattiviestit muka tulis, (.)

Korjausaloite *mikä* kohdistuu vuoroon, jossa Jussi esittää sovellusta koskevan kommentin ja perustelee kommenttiaan kertomalla, millaista tietoa sovelluksesta on esitetty (r. 1–2). Sen jälkeen hän toteaa, että tieto ei pidä paikkaansa. Hän viittaa edellä esittämäänsä tietoon pronomiinilla *se* (r. 3). Leenan korjausaloite *mikä* (r. 4) osoittaa ongelmaksi kyseisen pronominin. Jussi vastaa selityksellä, jossa tulee käyttäneeksi uutta pronominia, illatiivimuotoa *siihe* (r. 6). Myös tämä osoittautuu ongelmalliseksi. Leena aloittaa uuden korjauksen illatiivimuotoisella kysymyssanalla *mihi* (r. 8). Kysymyssana *mikä* (r. 4) nostaa ongelmaksi nominatiivisijaisen ei-elollisen subjektin paikalla olevan pronominin. Kysymyssana *mihi* (r. 8) taas poimii ongelmaksi suuntasijaisen, adverbiaalinen paikalla olevan ilmauksen. Kysymyssana *siis* sekä osoittaa ongelmakohdan että ilmaisee samalla myös ongelmallisen ilmauksen kieliopillisen roolin edeltävässä vuorossa (Benjamin 2013: 67). Monenkeskisessä keskustelussa korjausaloitteella voidaan osoittaa myös vastaanottajuutta ja pyrkiä näin mukaan keskustelun ytimeen (ks. Egbert 1997). Tässä Leena pääsee *mikä*-korjausaloitteellaan korjausaloitetta seuraavan vuoron ensisijaiseksi vastaanottajaksi: selittävä vuoro (r. 6) on muotoiltu vastaukseksi hänen korjausaloitteeseensa.

Edellä käsitelty esimerkki 5 havainnollistaa tilannetta, jossa ongelmaksi osoittautuu pronomini. Seuraavassa tapauksessa kysymyssana nostaa ongelmaksi vuoron osan, joka on edellä jätetty epäselvimmäksi. Susa pyytää Paavoja tuomaan piirustukset, mutta ei kerro, mistä piirustukset pitää tuoda. Paavo esittää paikkaan kohdistuvan korjausaloitteen (r. 14). Tämäkin esimerkki on monenkeskisestä keskustelusta. Meneillään on monenlaista sanallista ja ei-sanallista toimintaa: Iina tarjoilee Susalle purukumia (r. 2–3). Anni, joka on lapsi, hyppää kameran eteen (r. 5), ja osa vuoroista on osoitettu

ohjaillemaan hänen toimintaansa (r. 8, r. 13). Meneillään oleva muu toiminta vaikuttaa osaltaan siihen, että korjausaloitteen ja ongelmavuoron väliin kiilaa useita vuoroja.

(6) KasM (Hankkeen aineisto 1)

01 Susa: Paavo. (0.4) tu[oksä ne]
 02 Iina: [saaks olla?,]
 03 (.) IINA OJENTAA PURKKAPUSSIA SUSAA KOHTI
 04 Susa: ei >kiitos<. (.) **tuoksä ne (.) piirustukset?**
 05 Anni: bum[m hh häää älä lä lä lä lä] A HYPPÄÄ KAMERAN ETEEN
 06 Susa: [valmiit °piirustuks°- no]
 07 Anni: lä la la [la]
 08 Susa: [>Anni] älä mee< [siihe] etee.
 09 Anni: [ptrrrr]
 10 (0.4)
 11 Susa: hei, A NOUSEE SEISOMAAN
 12 (0.8)
 13 Susa: tu istuu vaikka,
 → Paavo: **ai mistä?**,
 15 (.)
 16 Susa: siäl (.) kirjotuspöydän oikeella (.) siäl on semmonen
 17 (0.3) niinku (.) kolo?,

Paavon korjausaloite *ai mistä* (r. 14) kohdistuu pyyntöön, jonka Susa on esittänyt hänelle hetkeä aiemmin (r. 1–4). Pyyntö on eksplisiittisesti Paavolle suunnattu (r. 1: *Paavo*), joten hän on vuoron ensisijainen vastaanottaja. Korjausaloite nostaa esiin ongelman, joka on keskeinen pyynnön täyttämisen kannalta: Susa pyytää tuomaan piirustukset, mutta ei ilmaise, mistä ne pitäisi tuoda. NP:n muoto – *ne piirustukset* – osoittaa, että entiteetti on esitetty tunnettuna. Tunnettuna esittäminen ja sijainnin eksplikoimatta jättäminen viittaavat siihen, että Susa pitää piirustuksia ja niiden paikannettavuutta yhteisenä tietona. Kysymyssanakorjausaloite osoittaa kuitenkin, että vuoron vastaanottajalla ei ole kyseistä tietoa. Susa vastaa selittämällä, missä piirustukset ovat (r. 16–17).

Korjausaloitteena toimivaa kysymyssanaa edeltää tässä partikkeli *ai*. Jäljempänä näkyy, että partikkelit ovat erityisen kotonaan ymmärrysehdokkaiden yhteydessä. Avoiimet ja kysymyssanakorjausaloitteet ovat tyypillisemmin partikkelittomia kuin partikkelialkuisia, mutta partikkeleita esiintyy erityisesti sellaisten korjausaloitteiden edellä, jotka ovat poissa tavanomaiselta paikaltaan ongelmavuoron välittömästä läheisyydestä. Käsillä olevassa katkelmassa ongelmavuoron ja korjausaloitteen väliin kiilaa monenlaista toimintaa, mikä johtaa siihen, että korjausaloite sijaitsee sekventiaalisesti kaukana ongelmavuorosta.¹²

12. Viitteitä partikkelin funktiosta korjausaloitteen viivästymisen mahdollistajana löytyy myös muun muassa saksan kielestä (Egbert ym. 2009: *was denn*).

Tarkastelemme vielä esimerkkiä 7, jossa ongelmana on henkilön tunnistaminen. Susa kuvailee Madde-nimisen henkilön tekemisiä, ja Iina esittää henkilöön kohdistuvan korjausaloitteen *kuka*.

(7) KasM, Jenkkiserkku (Hankkeen aineisto 1)

```
01 Susa:    Madde rupes olee kyl iha. h .hh se rupes makaa tos
             {Susa heittäytyy sohvalle, liikuttelee päätään
02          lattialla ja (0.3){@njää sjää svjää e@ .h[hh
→ Iina:    [kuka?,
04          (.)
05 Susa:    siis se mu- siis (.) jo- ne mun serk- serkku siis se
06          jenkkiserkku ja sen [vai]mo
07 Iina :    [mm,]
```

Korjausaloite *kuka* osoittaa ongelmaksi edellä mainitun erisnimen; se kohdistuu nimenomaan henkilöön. Korjausaloitteena käytetty *kuka* osoittaa, että joko nimen kuumemisessa tai henkilön tunnistamisessa on ongelma. Susan vastausvuoro osoittaa, että hän on tulkinut ongelmaksi henkilön tunnistamisen: hän ei toista nimeä vaan selittää, kenestä on kysymys. Partikkeli *siis* ja kuvausta edeltävät tarkenteet *ne mun serk- / se jenkkiserkku* ilmaisevat kuitenkin, että Susa esittää tarkoitteen lähtökohtaisesti tunnistettavana – Iinan pitäisi pystyä tunnistamaan edellä mainittu henkilö tästä kuvauksesta.

Kuten esimerkeistä 5–7 ilmenee, kysymyssanakorjausaloitteiden tyypillisiä ongelmalähteitä ovat pronominit, puheessa eksplikoimattomat viittaussuhteet ja erisnimet. Käsittelemme seuraavaksi toisenlaista korjausaloitetyyppiä: kysymyssanan ja toiston yhdistelmää.

5 Kysymyssana ja toisto

Kysymyssanan ja toiston yhdistelmiä on aineistossamme jonkin verran vähemmän kuin pelkkiä kysymyssanoja. Kysymyssanojen jakauma näissä korjausaloitteissa noudattelee pääpiirteittäin edellä esiteltyjen kysymyssanakorjausaloitteiden jakaumaa. Kysymyssanojen ja toistojen jakaumat on koottu taulukkoon 4. Taulukkoon on merkitty myös, onko toistettu osa NP/PP vai verbi/lause. Tapaukset on eroteltu sen vuoksi, että verbi- ja lausetoistojen yhteyteen hakeutuvat osin erilaiset kysymyssanat.

Taulukko 4.

Kysymyssanojen jakauma kysymyssana ja toisto -korjausaloitteissa (N = 68).

Kysymyssana	+NP/PP	+V/lause	N
Mikä	29	-	29
Mitä	7	8	15
Kuka	4	-	4
Minkä	3	1	4
Mistä(ä)	3	1	4
Mihin	1	2	3
Missä	-	3	3
Muut	6	-	6
Yht.	53	15	68

Taulukosta 4 havaitaan, että suurimmassa osassa tapauksista toistettu osa on NP tai PP ja yleisin kysymyssana näiden kohdalla *mikä*. Silloin kun toistettu osa on verbi tai verbin sisältävä lause, *mikä* ei kuitenkaan ole käytössä lainkaan. Tyypillisesti avoimena korjausaloitteena toimiva kysymyssana *mitä* on sen sijaan yleinen näissä tapauksissa.

Ongelmat, joita kysymyssanan ja toiston yhdistelmällä nostetaan esiin, ovat osin samat kuin luvussa 4 käsiteltyjen kysymyssanakorjausaloitteiden kohdalla: pronomini- viittausten, implisiittisten viittaussuhteiden tai erisnimien tunnistaminen. Niitä ei käsitellä tässä erikseen. Kysymyssanan ja toiston yhdistelmällä on kuitenkin oma erityinen esiintymiskontekstinsa: tunnettuna tarjotut ilmipannut tarkoitteet, joita korjausaloite pyytää tarkentamaan. Toinen tälle korjausaloiteryhmälle tyypillinen esiintymiskonteksti ovat sellaiset tilanteet, joissa aloite sijaitsee sekventiaalisesti kauempana ongelmavuorosta. Kysymyssanan yhteydessä toisto mahdollistaa siis korjausaloitteen siirtymisen pois tavanomaiselta paikaltaan ongelmavuoron välittömästä läheisyydestä. Tässä mielessä se toimii samankaltaisesti kuin kysymyssanaa edeltävä partikkeli (ks. esim. 6: *ai mistä*).

Aloitamme tapauksista, joissa ongelmaksi osoitetaan tarkoitteen tunnistettavuus (esim. 8–9). Sen jälkeen käsittelemme esimerkkiä, jossa korjausaloite sijaitsee kauempana ongelmavuorosta (esim. 10).

(8) Sg 121 KasM, Suomi-Unkari

```

01 Antti: nyt tulis Litmasest jotai erikoisjuttuu,
02         (.)
03 Antti: >mite se< päätty muute se peli:,
→ Mikko: mikä peli,=
05 Antti: =>Suomi-Unkari,<
    
```

Antti esittää pelin lopputulosta koskevan kysymyksen. Substantiivi *pel*i on varustettu tarkenteella *se*, joka ilmaisee, että tarkoite on esitetty tunnettuna (ISK 2004 § 1413,

§ 1418). Kysymykseen vastaamisen sijasta Mikko esittää korjausaloitteen, joka koostuu kysymyssanasta *mikä* ja toistetusta lekseemistä *pelii*. Toistettu lekseemi osoittaa, että kyseinen jakso on kuultu, mutta referentin tunnistaminen on ongelmallista. Voidakseen vastata kysymykseen puhujan täytyy tietää, mihin erityiseen peliin edellinen puhuja viittaa. Vastaus on minimaalinen; se tarjoaa tiedon, jonka puuttumisen korjausaloite osoittaa. Mikäli Mikko käyttäisi tässä tilanteessa pelkkää kysymyssanaa *mikä*, ongelmallisen ilmauksen toistokin olisi käypä vastaus: (*se*) *pelii*. Kysymyssanan ja toiston yhdistelmä hakee kuitenkin täsmällisempää tietoa, jonka vastaus tässä tapauksessa myös tarjoaa.

Esimerkissä 9 korjausaloite nostaa ongelmaksi tunnettuna esitetyn paikanilmauksen. Kuten edellä, korjausaloite seuraa ongelmavuoroa välittömästi.

(9) Sg111 2b6 Paluu.puh

01 Pena: .ngth Onks sulla varaa mennä tak^ssilla? ei,
02 Erkki: Ei: ku me lähettää sinne Vaasaa.
→ Pena: Mikä Vaasa,
04 Erkki: .nhhhh On ne mielenterveysmessut.=
05 Pena: =Ai jaa.

Korjausaloite kohdistuu vuoroon, jossa Erkki perustelee kieltävää vastaustaan edeltävään kysymykseen. Hän esittää perusteluna tulevan matkansa Vaasaan. Paikanilmaus on varustettu tarkenteella *sinne*, joka esittää asian puhujien yhteisenä tietona. Korjausaloite osoittaa kuitenkin, että tunnistamisessa on ongelma. Myös selitystä seuraava partikkelivuoro (r. 5) tukee tulkintaa siitä, että ongelma on juuri tunnistettavuudessa: *ai jaa* käsittelee informaatiota uutena tietona (ISK 2004 § 1049; Koivisto 2015). Huomattakoon, että vaikka korjausaloite kohdistuu edellisen vuoron spesifiin yksikköön, se ei tässä noudata ongelmakohdan sijaa. Ongelmallinen ilmaus on illatiivissa, mutta korjausaloite on muotoiltu nominatiiviin. Suurimmassa osassa tapauksistamme kysymyssanakorjausaloite on samassa sijassa ongelmakohdan kanssa. Joskus kuitenkin nominatiivimuotoa käytetään silloinkin, kun ongelmakohta on muussa sijassa. Kongruoimattomia tapauksia on niin vähän, että systemaattista analyysia niistä on vaikea tehdä aineistomme perusteella. Tässä tapauksessa tuntuisi siltä, että nominatiivin käyttö illatiivin sijasta viittaa siihen, että ongelma ei liity konkreettiseen sijaintiin – esimerkiksi Vaasan sijaintiin tai siihen, mihin paikkaan Vaasassa Erkki on menossa. Myös vastausvuoro ohjaa tähän tulkintaan: verbialkuinen lausevastaus tarjoilee tapahtuman, mutta ei sisällä mitään paikallissijaista ilmausta. Ongelmaa käsitellään siis matkan tarkoitusta hakevana.

Edellä nähtiin kaksi esimerkkiä, joissa kysymyssanan ja toiston yhdistelmällä nostettiin esiin tarkoitteen tunnistettavuuteen liittyvä ongelma. Näissä tapauksissa korjausaloite sijaitsi heti ongelmavuoron jälkeen. Seuraavassa esimerkissä (10) korjausaloite on ongelmavuorosta ajallisesti kaukana. Vaikka puheenvuorot sijaitsevat peräkkäin, niiden väliin kiilaa muuta, ei-sanallista, toimintaa. Esimerkki on nauhoitettu tilanteessa, jossa osallistajat Iina ja Tomi valmistavat ruokaa. Katkelma havainnollistaa

tapauksia, joissa toistettu osa on verbi tai lause. Näissä tapauksissa korjausaloite fokusoi verbin täydennykseen, joka on jätetty ilmaisematta, ilmaistu pronomiinilla tai jäänyt syystä tai toisesta kuulematta.

(10) Kas2, Ruoanvalmistus

- 32 Iina: mikä tää on=tää on sitä jotain spaget[tia,]
 33 Tomi: [#se on]
 34 varmaan spage#^otista se on ku° #se kiehu yli#.
 35 (2.8) *TOMI KÄYNNISTEELE SAUVASEKOITTINTA*
 36 Iina: SÄ VOIT ITE KAIVAA (-)
 37 (1.7) *TOMI KÄYTTÄÄ SAUVASEKOITTINTA*
 38 Tomi: hmh
 39 (5.7) *TOMI KÄYTTÄÄ SAUVASEKOITTINTA, M SIIRTÄÄ MEHUTÖLKKIÄ,*
TOMI SAMMUTTAA SAUVASEKOITTIMEN
 → Tomi: minkä kaivan,
 41 Iina: .hhhh KÄTtilan sitten sille (-)

Ongelmavuoro (r. 36) jää osittain sauvasekoittimen äänen alle. Vuoro on lausuttu tavallista voimakkaammalla äänellä, mikä osoittaa puhujan ottavan akustiset olosuhteet huomioon. Verbin täydennystä (objektia) on kuitenkin hankala erottaa. Vuoron vastaanottaja ei tässä keskeytä tekemistään vaan jatkaa sekoittamista ja esittää korjausaloitteen vasta useiden sekuntien kuluttua (r. 40). Mikäli korjausaloite olisi esitetty heti ongelmavuoron jälkeen, pelkkä kysymyssana riittäisi paikantamaan ongelman.

Kysymyssanan ja toiston yhdistelmällä on osin yhtäläiset ongelmalähteet kuin kysymyssanoilla, mutta aloitetyypillä on myös omat esiintymiskontekstinsa, joita olemme havainnollistaneet edellä: kysymyssanan ja toiston yhdistelmällä pyydetään tarkentamaan tunnettuna esiteltyjä tarkoitteita. Sitä käytetään myös niissä tapauksissa, joissa korjausaloite sijaitsee sekventiaalisesti kauempana ongelmavuorosta.

6 Toistot

Toistot ovat määrällisesti korjausaloitekokoelmamme toiseksi pienin ryhmä. Laadullisesti toistot osoittautuivat eri korjausaloitetapauksista kaikkein hankalimmin rajattaviksi. Erityisesti rajanveto korjausaloitteina toimivien toistojen ja uutta tietoa rekisteröivien toistojen välillä tuntui lähinnä veteen piirretyltä viivalta. Rajanvedon hankaluus näiden toistojen välillä on nostettu esiin myös muussa tutkimuskirjallisuudessa (ks. Thompson, Fox & Couper-Kuhlen 2015; Kendrick 2015b).

Otimme mukaan korjausaloitekokoelmaamme vuorot, joissa vastaanottaja toistaa edeltävän vuoron tai osan siitä – yleensä substantiivilausekkeen, mutta joskus myös verbilausekkeen tai kokonaisen lauseen – minkä jälkeen ensimmäinen puhuja joko vahvistaa toiston tai ryhtyy purkamaan sitä auki. Otimme mukaan vain (lähes) identtisiä toistoja, vaikkakin vaihtelua voi olla esimerkiksi persoonamerkinnän suhteen.

Toistot ovat myös yleensä prosodialtaan erilaisia kuin alkuperäinen vuoro. Toistoina pidämme myös sellaisia tapauksia, jotka ovat kuultavissa tarkoitukselliseksi edeltävän vuoron kaiuttamiseksi, vaikka seuraavissa vuoroissa kävisikin ilmi, että toistaja on kuullut vuoron (osin) väärin. Sen sijaan päädyimme loppujen lopuksi jättämään kokoelmastamme pois tapaukset, joissa pelkästään toistetaan verbi, jossa on joko kysymysliite *-kO* tai verbiä seuraava *vai*-partikkeli (*onko, eikö, oot vai, sai vai* jne.) (vrt. Sorjonen 1997). Nämä tapaukset vaikuttivat varsin vähän korjaavilta ja pikeminkin hyvin rituaalistuneelta tavalta ottaa vastaan uutta tietoa.¹³ Näitä verbintoistoja ei aina edes toinen puhuja vahvistanut, mikä tapahtui kokoelmaan jäävien toistojen kohdalla. On kuitenkin selvää, että erilaiset toistotapaukset asettuvat jatkumolle niiden korjaavuuden suhteen, ja olisikin kokonaan oman tutkimuksensa aihe selvittää, minkälainen on toistojen ja muiden uuden tiedon vastaanottimien suhde suomenkielisessä keskustelussa.

Aineistomme toistoista hahmottuu neljä ryhmää sen mukaan, minkälaisiin ongelmiin toistoilla pyritään puuttumaan. Toistoilla 1) pyritään ratkaisemaan kuulemisongelmia, 2) haetaan selitystä, 3) ennakoidaan erimielisyyttä ja 4) otetaan vastaan odotuksenvastaista tietoa. Sekventiaalisesti ryhmät jakautuvat kahtia niin, että kuulemisen ongelmiin liittyvät ja selitystä hakevat toistot saavat tyypillisesti reaktiokseen jonkinlaisen selityksen, kun taas erimielisyyttä ennakoivat ja odotuksenvastaista tietoa vastaanottavat toistot vahvistetaan useimmin jollakin palauteilmauksella (esim. *mm, joo, nii*). Ensimmäinen ryhmä, kuulemisongelmiin liittyvät toistot, sisältää sekä väärinkuulemiset että osittaiset kuulemiset. Osittaisiksi kuulemisiksi määrittelimme tapaukset, joissa puhuja toistaa edeltävää lausumaa siihen kohtaan saakka, mihin on kuullut (esim. *että ne käy*), ja jättää lausuman prosodisesti tunnistettavasti kesken, edeltävälle puhujalle täydennettäväksi.¹⁴ Nämä korjausaloitteet hahmottuvat alusta pitäen selvemmin kuulemisen ongelman osoittimiksi, kun taas väärinkuulemiset osoitautuvat vääriksi kuulemisiksi vasta takautuvasti. Esimerkki 11 valottaa väärinkuulemistapausta.

(11) Sg 403 KasM

01 Jaana: must kans tuntuu et mul on niinku oikeesti iso pää=
 02 >siis< mä olin täs just viime viikol sellases
 03 musiikkitutkimukses kognitiivisen psykologian
 04 [laitoksella?]
 → Lissu: [b~~u~~tiikki.]
 06 Jaana: <kognitiivisen>
 07 Vappu: joo [mikä se eka oli aa=musiikki
 08 Jaana: [<musiikki> <musiikki>

13. Kurhila ja Lilja käsittelevät aihetta laajemmin käsikirjoituksessaan "Toisto ja korjauksen rajat".

14. Ks. alaviite 13. Vastaavanlaisia tapauksia on raportoitu myös muussa tutkimuskirjallisuudessa; esimerkiksi englannin korjausaloitteita tutkinut Kendrick (2015b: 173) kutsuu tällaisia toistoja nimellä *incomplete repeat* ja italian korjausaloitteita tutkinut Rossi (2015: 274) nimellä *hanging repeat*.

09 Topi: hehheh
 10 Vappu: nii mäki olin eka kans butiikki

Lissu poimii Jaanan vuorosta sanan, jota pitää ongelmallisena, ja nostaa sen toistolla käsiteltäväksi (r. 5). Kuten seuraavista vuoroista käy ilmi, kyseessä on kuitenkin väärinkuuleminen; Lissu toistaa elementin, jonka on luullut kuulleen (*butiikki*), mutta joka ei ole se, mitä Jaana on käyttänyt (*musiikki*). Väärinkuuleminen onkin määritettävissä vääräksi kuulemiseksi aina vasta jälkikäteen, toistamisen hetkellä puhuja toistaa, mitä arvelee kuulleen. Väärinkuulemiset ratkeavat yleensä suhteellisen vaittomasti sillä, että puhuja tuottaa alkuperäisen ilmauksensa (r. 8), jonka toistaja sitten hyväksyy (r. 7). Tosin esimerkissä 11 ratkaisu pitkittyy hieman, kun puhuja ei heti hahmota, minkä osan lausumasta Lissu yrittää toistaa (r. 6–7). Korjauksen jälkeen käy ilmi, että kyseessä on ollut kuulemisiongelma (myös tila, jossa keskustelu käydään, on varsin hälyinen), mutta tuottaessaan korjausaloitetta Lissu siis ainoastaan nostaa omasta mielestään erikoisen sananvalinnan käsittelyn kohteeksi. Toisto on ekonominen tapa nostaa ongelma esiin, koska se antaa ratkaisun avaimet ongelmavuoron esittäjälle: jos kyseessä on väärinkuuleminen, korjaukseksi riittää alkuperäisen ilmauksen toisto, mutta jos kyseessä on sanan ymmärtämisen ongelma, tarvitaan laajempaa sanan kontekstualisointia.

Toinen toistojen ryhmä ovat selityksen tarvetta osoittavat toistot. Näissä tapauksissa vastaanottaja ei ole kuullut väärin ongelmavuoroa, vaan ongelma osoittautuu olevan pikemminkin sanan ymmärtämisessä. Kakkoskielistä aineistoa tutkittaessa on havaittu, että kakkoskieliset puhujat käyttävät verraten paljon toistoa korjausaloitteena, ja usein nimenomaan silloin, kun kuulevat sanan, jonka merkitystä eivät ymmärrä (Lilja 2010, 2014). Ykköskielisessä aineistossa on huomattavasti harvinaisempaa, että keskusteluissa käytettäisiin osapuolille tuntemattomia sanoja (ks. lukua 8), eikä omasta aineistostamme löydy toistoja, jotka kohdistuisivat merkitykseltään tuntemattomiin sanoihin. Selityksen tarvetta osoittavat toistot liittyvät pääosin jonkin (tutun) sanan relevanssin hahmottamiseen tietystä kontekstista. Tätä valaisee esimerkki 12.

(12) Sg094-097 Puhelinkeskustelu

01 V: mä taas kannoin noita papusäkkejä tonne kellari
 02 tualt pihalta ne oj jo jäätyny tonne maaha
 03 osittai kiinni ja, ((haukottelee)).hhh hhhho[h
 → S: [pa[pu,
 05 V: [n- niitä
 06 hhh Leca-sora,
 → S: **L**eca-[sora,
 08 V: [säkkejä, mitä tos [pihal, (.) siälä sun
 09 täälä viälä,
 10 S: [aha,
 11 S: jaa-jaa,

Ongelmavuoron vastaanottaja nostaa toistollaan edeltävästä vuorosta esiin *papu*-sanana (r. 4). Korjausvuorossa ongelmaavuoron puhuja V tarjoaa toistetun sanan tilalle täsmällisemmän ilmauksen: kyse on Leca-sorasäkeistä. Tämänkin ilmauksen vastaanottaja kuitenkin toistaa (r. 7), ja V:n selitys jatkuu edelleen säkkien kuvailulla (r. 8). Korjausvuorot siis suuntautuvat toistoon osoituksena siitä, että toistaja ei oivalla, mihin toistettu sana ongelmaavuorossa viittaa. V ei käsittele S:n toistoa osoituksena siitä, että tämä ei tuntisi *papu*-sanana merkitystä, vaan pikemminkin sen merkinä, että *papu*-sanana viittauksen kohde jää hänelle epäselväksi.

Korjausaloitetoistoja onkin aiemmassa tutkimuksessa jaoteltu muun muassa sen mukaan, mikä on osapuolten episteeminen asema toistettavien elementtien suhteen (Robinson 2013). Jos ongelmaavuoron puhuja päätelee, että toiston esittäjä tietää toistettavan sanana (kuten esimerkissä 12), silloin toiston tulkitaan osoittavan erimielisyyttä, hämmästyttä tai epäuskoa toistettavaan elementtiin nähden ennemmin kuin ongelmallisuutta kyseisen sanana merkityksessä (mas. 265). On kuitenkin hyvin haastavaa lähteä määrittelemään kaikkia toistotapauksia siltä kannalta, minkälaiset puhujien episteemiset asemat toistettavien elementtien suhteen ovat, eikä se suinkaan aina käy ilmi aineistosta. Tämän vuoksi emme olekaan jaotelleet korjausaloitetoistoja puhujien episteemisten asemien kannalta. Katsoimme myös, että esimerkin 12 kaltaiset toistot on tarkoituksenmukaisempaa määritellä selitystä hakeviksi kuin erimielisyyttä ilmaiseviksi, koska niissä ei esiinny eksplisiittisiä vastakkaisia kannanottoja tai mielipiteitä, toisin kuin aineistomme kolmannen ryhmän toistoissa.

Kolmas ryhmämme koostuu toistoista, jotka edeltävät erimielisiä ilmauksia. Nämä toistot voitaisiin nähdä sekä ilmentymänä itsekorjauksen preferenssistä että erimielisyyden preferoimattomuudesta (ks. Schegloff, Jefferson & Sacks ym. 1977; Pomerantz & Heritage 2013). Sen sijaan että esittäisi erimielisen kannanoton, vastaanottaja toistaa ongelmalliseksi kokemansa elementin ja tarjoaa näin puhujalle tilaisuuden itse muokata kantaansa.

(13) Sg 155-156 Kas2, Partiotytöt

01 Essi: me voitais v- valita uush (0.3)
 02 varalippukunnan>johtajah<.
 03 Oona: mm m?
 04 (2.4)
 05 Essi: mites ↑se tehää,=
 06 Oona: °Elleh,° hrk krö[höm
 → Essi: [Elleh,
 08 (.)
 09 Oona: ↑mm?=
 10 Essi: =mitä järkee siin on,
 11 Oona: no miks ei ois
 12 Essi: no ku se on sampo.
 13 Oona: >ai nii<.

Esimerkissä 13 partiolaiset neuvottelevat yksikön uuden johtajan valitsemisesta. Oona tuo esiin ehdotuksensa sopivasta henkilöstä mainitsemalla tämän nimen (*Elle*). Keskustelukumppani reagoi ehdotukseen toistamalla nimen (r. 7). Se, että Essin toisto on nimenomaan erimielisyyttä ennakoiva, käy ilmi hänen seuraavista vuoroistaan: ensin hän avoimesti kyseenalaistaa ehdotuksen mielekkyyden (r. 10) ja sen jälkeen esittää *no ku* -alkuisella vuorollaan (r. 12) perustelun sille, miksi ehdotus ei toimi.

Tämänkaltaisia tapauksia on käsitelty myös aiemmassa korjauksia koskevassa tutkimuksessa, jossa on nostettu esiin näkökulmia siihen, että korjausaloitteita saatetaan käyttää erimielisyyden ennakointiin (ks. esim. Schegloff 2007: 151; Egbert 1997; Sidnell 2010: 130; Wu 2006). Kendrick (2015b: 183–185) pitää edellä olevan kaltaisia toistoja rajatapauksena korjausaloitteen ja erimielisyyden etiäisen välillä. Erimielisyyttä ennakoivat toistot voi nähdäksemme kuitenkin lukea korjausaloitteiksi, koska ne nimenomaisesti nostavat esiin ongelmalliseksi koetun elementin ja tarjoavat toiselle mahdollisuuden korjata sitä. Sen sijaan neljäs ryhmämme, uutta tietoa vastaanottavat toistot, on korjausaloitestatukseltaan epäselvempi. Esimerkki 14 valaisee tätä ryhmää.

(14) KasM, Etuajassa

01 Leena: pikkuse meni hermot kuv väsäsin n(h)iiitä siinä kiireessä
 02 Riitta: nii. (.) ehitte kaikki
 04 Leena: ehittii tnyvi.
 05 (.)
 06 Leena: paitsi siis kaik:ki vieraat tuli etuajassa (.) kaikki
 07 (.)
 → Riitta: ETUajassa=
 09 Leena: =siis sillee ai- ennen >kahta paitsi< minna joka tuli
 10 viimesenä
 11 (.)
 12 Tuire: ja aiko tulla ensimmäi:senä
 13 Riitta: [nii ja tuli
 14 Leena: [hmm
 15 Tuire: kus se luuli muut ei tuu (.) °etuajassa°

Tämä ryhmä koostuu esimerkin 14 kaltaisista tapauksista, joissa ongelmavuoron vastaanottaja toistaa sellaisen osan edeltävästä vuorosta, joka ei jollain tavalla ole vastannut hänen odotuksiaan. Edeltäviin ryhmiin verrattuna nämä tapaukset eivät hahmotu yhtä selviksi korjausaloitteiksi; yleensä puhuja on kuullut toistamansa osion oikein, hän on ymmärtänyt sen merkityksen kontekstissaan eikä hänellä ole siitä eriävää mielipidettä. Kuitenkin ongelmavuorossa on jotakin, minkä toistaja kokee sillä tavoin poikkeukselliseksi tai epäodotuksenmukaiseksi, että hän toistaa kyseessä olevan tiedon, mikä luo tilan toiselle puhujalle vähintäänkin vahvistaa tietoa tai mahdollisesti tarjota jokin selitys siinä esiintyvälle odotuksenvastaisuudelle. Esimerkissä 14 Riitta osoittaa toistolla kohtelevansa sitä tietoa, että vieraat saapuivat etuajassa, niin poikkeuksellisenä, että nostaa tämän yksityiskohdan toistolla jatkokäsiteltäväksi.

On kuitenkin huomattava, minkälaisessa sekventiaalisessa ympäristössä toisto esiintyy. Leena on kertomassa juhlaavalmisteluistaan. Tieto vieraiden saapumisen ajankohdasta yhdistettynä aiempaan tietoon Leenan kiireestä (r. 1) esittää kerronnan uutisarvon: Leenalla oli kiire ehtiä saada juhlat valmiiksi, ja tässä tilanteessa vieraat saapuvat etuajassa. Leena siis itsekin rakentaa vuorostaan (r. 6) uutisarvoista, erityisesti toistamalla vuorossaan universaalin kvanttoripronominin (*kaikki*), jonka hän molemmilla kerroilla myös lausuu painokkaasti ja näin korostaa ilmauksensa äärimmäisyyttä. Näin ollen Riitan toiston voisikin siis nähdä odotuksenmukaisena seuraavana vuorona yllättävään tietoon pikemmin kuin keskustelun etenemisen katkaisevana korjausaloitteena. Toki Riitta voisi myös vastaanottaa tiedon esimerkiksi jollakin affektia osoittavalla partikkeliketjulla tai muulla vastaavalla ilmauksella ('voi ei', 'ai kauheeta'). Toistolla hän kuitenkin nimenomaan nostaa kyseisen asian vielä käsiteltäväksi, ennen kuin keskustelu jatkuu.

Keskustelun toistot ovat siis korjausaloitteenakin sikäli monimuotoinen luokka, että niillä voidaan korjata erityyppisiä vuorovaikutuksen ongelmia. Perinteisesti keskustelun korjaustoiminnan on katsottu liittyvän puhumisen, kuulemisen ja ymmärtämisen ongelmien ratkaisemiseen. Kuitenkin toistojen osalta eri tapauksia yhdistävänä piirteenä voitaisiin ajatella, että ongelmallisuus, jota toistolla ryhdytään purkamaan, liittyy väljästi hyväksyttävyyteen. Ongelmavuoron hyväksyttävyyden tulee selvimmin esiin erimielisyyden ennakoinneissa, joissa puhuja nimenomaisesti toiston jälkeen osoittaa, että on eri mieltä (eli ei hyväksy) ongelmavuoroa. Myös odotuksenvastaisen tiedon topikalisoineissa voi ongelman nähdä sijoittuvan hyväksyttävyyden alueelle – toiston syynä on juuri esitetyn tiedon odotuksenvastaisuus tai vaikea hyväksyttävyyden. Väljästi ajatellen myös väärinkuulemisten ja selityksen tarvetta osoittavien toistojen ongelmanlähteiden voi ajatella pohjaavan jonkinlaiseen hyväksyttävyyden aspektiin; nostamalla esiin sanat *butiikki* tai *papu* puhuja osoittaa, että ne eivät ole ymmärrettäviä (ja siten hyväksyttäviä) kontekstissaan, vaan puhujalta vaaditaan lisää kontekstuaalisointia, jotta ne voi hyväksyä ja niiden merkityksen lauseessa hahmottaa.

7 Ymmärrysehdokkaat

Aikaisemmat analyysimme ovat näyttäneet, että erityyppiset korjausaloitteet kohdistuvat joko koko edeltävään vuoroon (avoimet korjausaloitteet) tai identifioivat ongelmallisen ilmauksen aikaisemmassa puheessa hyvin tarkasti (esim. kysymyssanakorjausaloitteet). Ymmärrysehdokkaat eroavat muista korjausaloitteista siinä, että ne eivät ainoastaan nosta esiin ongelmaa puheen vastaanottamisessa vaan tarjoavat lisäksi tulkinnan siitä, miten ongelmallinen puhe on ymmärrettävissä. Tästä syystä ymmärrysehdokkaita pidetään korjausaloitteista tarkimpina. Koska ymmärrysehdokkaassa esitetty tulkinta voidaan seuraavassa vuorossa vähimmillään vain vahvistaa, ymmärrysehdokkaat eivät aina aiheuta yhtä selvää katkosta puheen päälinjan etenemiseen kuin muun tyyppiset korjausaloitteet (ks. Schegloff, Jefferson & Sacks 1977; Dingemanse, Blythe & Dirksmeyer 2014).

Ymmärrysehdokkaat ovat toiminnaltaan melko samankaltaisia vuoroja kuin esimerkiksi ymmärrystä osoittavat formuloinnit (Heritage & Watson 1979; Drew 1998;

Weiste & Peräkylä 2013), yhteiskonstruktiot (Lerner 2013) tai korjaukset, joissa korjataan edeltävän puhujan puhetta (Haakana & Kurhila 2009). Siksi korjausta aloittavien ymmärrysehdoikkaiden tunnistaminen ja erottaminen näistä lähi-ilmiöistä ei aina ole yksiselitteistä.¹⁵ Ymmärrysehdoikkaita identifioidessamme ja kokoelman rajausta miettiessämme keskeinen kriteeri on ollut se, että ymmärrysehdoikkasvuoroissa joko on mukana joitain interrogatiivisia aineksia tai ne sijoittuvat sellaiseen sekventiaaliseen tai toiminnalliseen kontekstiin, jossa ne tulkitaan tarkennusta hakeviksi. Ymmärrysehdoikkaat eivät siis ainoastaan osoita ymmärtämistä, kuten esimerkiksi formuloinnit, vaan hakevat selvennystä joko johonkin edeltävän vuoron yksityiskohtaan tai edeltävän vuoron tai laajemman puhejakson perusteella tehtyyn päätelmään.

Rakenteeltaan ymmärrysehdoikkaat voivat olla hyvin monenlaisia vuoroja (ks. myös Sorjonen 1997: 131–132, 2001: 58–64; Kurhila 2006: 195–196; Lilja 2010: 138–163). Esimerkki 15 havainnollistaa rakenteeltaan aineistossamme tyypillistä ymmärrysehdoikasta. Esimerkissä Maija ja Viljo keskustelevat korkeakoulujen pääsyvaatimuksista. Ymmärrysehdoikka rivillä 7 nostaa edeltävästä vuorosta ongelmalliseksi proadverbin *sinne* ja esittää samalla tulkinnan, että se viittaa ruotsinkieliseen kauppakorkeakouluun *Hankeniin*.

(15) Kas2, Ruoanvalmistus

- 01 Maija: no mun käsittääkseeni kans noihin ruotsinkielisiin hhh
 02 .hhh,
 03 (0.3)
 04 Maija: monella tapaa helpompi [päästä,]
 05 Viljo: [S_{in}ne meni] suurin osa niinku< (0.5)
 06 (-) sieltä °edestä°.
 → Maija: ai **Hankkenni**,
 08 (0.3)
 09 Viljo: nii hhh,

Ymmärrysehdoikkasvuoro (r. 7) rakentuu substantiivilausekkeesta, ja se alkaa partikkelilla *ai*. Aineistomme 135 ymmärrysehdoikkasvuorosta noin kaksi kolmasosaa on rakenteeltaan juuri tämänkaltaisia lausekkeitä, ja loput rakentuvat lauseiksi. Lauseiksi rakentuvat ymmärrysehdoikkaat ovat lähes poikkeuksetta deklaratiiveja, joihin yhdistyy vuoronalkuisia tai -loppuisia partikkeleita (ks. myös ISK 2004 § 1207). Se, että ymmärrysehdoikkaat ovat useammin suhteellisen lyhyitä lausekkeitä kuin pidempiä lauseita, tukee osaltaan havaintoa siitä, että korjausaloitteita luonnehtii pyrkimys lyhyteen (ks. Haakana 2014).

Ymmärrysehdoikkasvuoroissa on tavallisesti joko lausumanalkuinen tai -loppuinen partikkeli. Kokoelmassamme on 135 ymmärrysehdoikkasvuoroa ja näistä vain 35 on par-

15. Sekaannusta saattaa aiheuttaa myös se, että aikaisemmassa tutkimuksessa termiä *ymmärrysehdoikka* on käytetty myös vuoroista, jotka ovat lähempänä ymmärrystä osoittavia formulointeja kuin niitä tarkistusta hakevia vuoroja, joita tässä nimitämme korjausaloitteiksi (ks. esim. Lehtinen 2005a, 2005b).

tikkelittomia. Partikkeleista tyypillisin on lausumanalkuinen *ai*. Taulukko 5 esittää aineistomme ymmärrysehdokasvuoroissa esiintyvät partikkelit.

Taulukko 5.

Ymmärrysehdokasvuorojen partikkelit.¹⁶

Partikkeli	Lukumäärä
Lausumanalkuiset	
<i>ai</i> -alkuiset partikkeliketjut <i>ai</i> : 42 <i>ai siis</i> : 4 <i>ai</i> + lauseke/lausuma + <i>vai</i> : 3 <i>ai et</i> : 3	52
<i>siis</i> -alkuiset partikkeliketjut <i>siis</i> : 11 <i>siis että</i> : 1 <i>siis</i> + <i>vai</i> : 2	14
<i>niin</i> -alkuiset partikkeliketjut <i>niin et</i> : 4 <i>niin</i> : 2 <i>niin ni</i> : 2 <i>niin</i> + lauseke + <i>vai</i> : 2 <i>niin et</i> + lausuma + <i>vai</i> : 1 <i>niinkö</i> : 1	12
Muut lausumanalkuiset <i>eli</i> : 2 <i>eli siis</i> : 1 <i>mut siis</i> : 1	4
Lausumanloppuiset	
<i>vai</i> -loppuiset partikkeliketjut <i>vai</i> : 15 <i>ai</i> + lauseke/lausuma + <i>vai</i> : 3 <i>niin</i> + lauseke + <i>vai</i> : 2 <i>siis</i> + <i>vai</i> : 2 <i>niin et</i> + lausuma + <i>vai</i> : 1 <i>joo</i> + lauseke + <i>vai</i> : 1	24
ei partikkelia	35

Partikkelialkuisuus on nähdäksemme erityisesti suomen ymmärrysehdokasvuoroille tyypillinen piirre (ks. myös Sorjonen 2014). Aikaisemmissa muiden kielten ymmärrysehdokasvuoroja analysoivissa tutkimuksissa on esitetty, että ymmärrysehdokkaat voivat olla rakenteeltaan monenlaisia, mutta niihin liittyy aina joitakin interrogatiivisia aineksia. Esimerkiksi englanninkielisissä keskusteluissa ymmärrys-

16. Partikkelit on laskettu mahdollisten partikkeliketjujen aloitus- ja/tai lopetuspartikkelin mukaan, mistä syystä yksi partikkeliketju on voitu laskea useampaan ryhmään (esim. *ai* + lauseke/lausuma + *vai*). Tästä syystä partikkeleiden yhteenlaskettu kokonaismäärä on hieman suurempi kuin ymmärrysehdokasvuorojen määrä aineistossa.

ehdokasvuorojen kysyvä funktio saadaan usein aikaan interrogatiivisella prosodially, joka tarkoittanee ennen kaikkea nousevaa sävelkulkua (ks. esim. Dingemanse, Blythe & Dirksmeyer 2014). Suomenkielisissä keskusteluissa sävelkulku ei ole yhtä keskeisessä asemassa kysyvän funktion tuottamisessa. Näyttäisi siltä, että tähän samaan tehtävään käytetään suomalaisissa ymmärrysehdoissa nimenomaan partikkeleita. Ymmärrysehdoisvuorojen prosodia – samoin kuin muidenkin korjausaloitteiden prosodia – on kuitenkin alue, josta tarvittaisiin lisää tutkimusta.

Lausumanalkuisen *ai*-partikkelin näin runsas esiintyminen aineistossamme oli josain määrin yllättävää, sillä aikaisemmissa suomalaisissa tutkimuksissa ymmärrysehdoissa taajaan esiintyvinä partikkeleina ovat nousseet esiin erityisesti *siis*, *eli(kkä)*, *niin et(tä)* ja *et(tä)* (ks. Sorjonen 2014; ks. myös Korpela 2007). Vaikka myös *ai*-partikkeli on aiemmassa tutkimuksessa mainittu (ks. ISK 2004 § 1207–1208; Kurhila 2006: 174; Lilja 2010: 139), se ei ole aikaisemmin noussut esiin erityisen frekventtinä ymmärrysehdoispartikkelina. Huomionarvoista on myös se, että *eli*-partikkeli on aineistossamme ymmärrysehdoisvuorojen alussa harvinainen. Yksi mahdollinen eri partikkeleiden frekvenssejä selittävä tekijä liittyy aineistoihin: Niissä aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa on tehty huomioita ymmärrysehdoista ja niissä esiintyvistä partikkeleista, joko koko aineisto tai osa aineistosta on peräisin institutionaalisista tilanteista (ks. esim. Korpela 2007; Sorjonen 2014), kun taas tämän tutkimuksen aineisto koostuu jokapäiväisistä ei-institutionaalisista tilanteista. Olisi ehkä mahdollista ajatella, että esimerkiksi *ai*-partikkeli jostain syystä ”viihtyisi” erityisesti arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Toisaalta tällainen aineistojen tasolla tehtävä yleistys on ehkä turhan uskalias, sillä institutionaalisuutta ja arkisuutta olennaisempaa partikkeleidenkin käytössä ja analysoinnissa on se, millaisessa vuorovaikutuksen toiminnallisissa kontekstissa niitä käytetään ja mikä niiden tehtävä on. Eri partikkelien frekvensseihin liittyvät hyvin todennäköisesti myös kokoelmien koostamisessa tehdyt valinnat siitä, millaisia vuoroja eri tutkimuksissa on käsitelty ymmärrysehdoisina. Tässä tutkimuksessa tekemämme rajaus on melko tiukka, sillä olemme laskeneet ymmärrysehdoiksi vain sellaiset vuorot, jotka hakevat jonkinlaista tarkennusta edellä puhuttuun ja aloittavat näin ollen korjausjakson.

Ymmärrysehdoisvuoroja aloittavilla partikkeleilla näyttää olevan useita samanaikaisia tehtäviä. Usein ne osoittavat, että vuoro hakee keskustelukumppanilta vahvistusta. Lisäksi vuoronalkuiset partikkelit näyttävät mahdollistavan ymmärrysehdoisvuoron temporaalisen liikkuvuuden: partikkelialkuisen ymmärrysehdoikkaan ei tarvitse välttämättä sijaita heti ongelmauoroa seuraavassa vuorossa, jotta se ymmärrettäisiin korjausta aloittavaksi (ks. myös Benjamin 2012; Sorjonen 2014). Näiden yleisten tehtävien lisäksi eri partikkeleilla on omia erityisiä tehtäviään erityisesti esimerkiksi sen osoittamisessa, mikä on ymmärrysehdoikkaan suhde aikaisempaan puheeseen (ks. Sorjonen). *Ai*-partikkeli esiintyy aineistossamme usein nimenomaan sellaisissa ymmärrysehdoisvuoroissa, jotka käsittelevät edellä esiin tullutta tietoa uutena samalla kun ne tarkistavat siitä jotakin (ks. esim. 17–18 ja 22; ks. myös ISK 2004 § 1028).

Esimerkissä 15 ymmärrysehdois vahvistettiin *niin*-partikkelilla. Aineistomme ymmärrysehdoikkaat saavatkin seuraavaksi vuorokseen vahvistuksen lähes aina, ja vahvistamiseen käytetään tavallisimmin juuri *niin*- tai *joo*-partikkelia (ks. myös Sorjonen

2001). Koko kokoelmassamme (135 ymmärrysehdokasta) vain yhtätoista ymmärrysehdokasvuoroa seuraa korjaus. Jos ymmärrysehdokasvuoroa seuraa korjaus, korjaus alkaa yleensä korjauspartikkelilla *eiku* (ks. myös Haakana & Visapää 2014).

Aineistomme ymmärrysehdokkaat jakautuvat karkeasti ottaen kolmeen eri ryhmään sen perusteella, millaisiin ongelmiin niillä reagoidaan. Tällä karkealla tasolla ongelman tyyppi näyttää olevan jossain määrin yhteydessä myös ymmärrysehdokasvuoron rakenteeseen. Ensimmäinen ymmärrysehdokasryhmä koostuu tapauksista, joissa ongelmailmaukset ovat pitkälti samoja kuin kysymyssanan ja toiston sisältävissä korjausjaksoissa eli ongelmana on joko tarkenteen sisältävä substantiivilauseke (ks. esim. 16), pronomini (esim. 17) tai erisnimi (esim. 18). Näissä tapauksissa siis ongelma-
vuoron puhuja esittää tietyn ilmauksen muodossa, joka implikoi sen olevan tunnettu myös keskustelukumppanille. Keskustelukumppani eli korjausaloitteen esittäjä kuitenkin tarvitsee tähän tunnettuna esitettyyn ilmaukseen vielä täsmennystä. Esimerkki 17 havainnollistaa erityisen hyvin sitä, että kysymyssanoja ja ymmärrysehdokkaita voidaan käyttää osittain samojen ongelmien ratkaisemiseen. Nämä korjausaloitteet eroavat toisistaan kuitenkin siinä, että kysymyssana jättää ongelman korjaamisen täysin ongelma-
vuoron puhujan vastuulle, kun taas ymmärrysehdokkaassa esitetään ongelma-
ilmauksesta tulkinta, joka on jo osittainen ongelman korjaus.

(16) Sg 121 KasM, NHL

01 Pena: mites muute sitte nii tommone Än Hoo Ällä ja tommoset
02 systeemit, (0.5)
03 Pena: pitääks se kumm-, jos pelaa niinku kahel koneel,
04 Aapo: ni[i,
05 Pena: [nii olla kummallaki se ohjelma,
06 °enne ku se onnistuu,°
07 Mika: ei,
→ Aapo: ai [siis se, ai se peli,
09 Mika: [ei ku tarvii, tarvii,
10 Pena: mm,
11 Aapo: pitää,
12 (0.7)
13 Aapo: mium mielest,
14 Mika: >pitää pitää,<

(17) KasM, Pääsiäiskeskustelu

01 Jussi: oli paljo >tätä juttuu< et sielt muka tulee jotai (.)
02 privaattiviestei esille mut se ei pidä laisinkaa paikkasa.=
03 Leena: [mikä
04 ? : [°hm°
05 Jussi: että mitään niinku (.) uutta dataa siihe(n) tulis
06 (0.4)

07 Leena: mihi
 → Riitta: ai siihe [taimlainii
 09 Minna(?): [°timelain°
 10 Jussi: niin siin oli kait tämmöne iha hōpōhōpō juttu että: >jos
 11 sä otat< sen taimlainin >käyttöö että:< sun (.) niinku
 12 aikaisemmin lähettämät privaattiviestit muka tulis,

(18) KasM, Uunon vaimo

01 Leena: mut maritta raita ong kuollu
 02 Riita: oliko
 03 Viivi: [(- -)
 → Minna: [ai uunon vaimo
 05 Riitta: niin (.) vaikka minä kyllä m: muistan ku häntä haastateltiin

Esimerkit 16–18 ovat kaikki peräisin monenkeskisistä keskusteluista ja niissä kaikissa ongelmailmauksen ja ymmärrysehdokkaan väliin tulee muuta puhetta. Esimerkissä 16 ongelmailmaus on tarkenteesta ja pääsanasta koostuva määräinen substantiivilauseke *se ohjelma*, joka on osa kysymykseksi hahmottuvaa vuoroa. Toinen puhuja ehtii vastata (r. 7) kysymykseen ennen ymmärrysehdokasvuoroa (r. 8). Esimerkissä 17 ymmärrysehdokasvuoroa edeltää kysymyssanakorjausaloite *mihi*, joka kohdistuu samaan ongelmailmaukseen kuin ymmärrysehdokas. Esimerkissä 18 ongelma vuoro on väitelause, jonka Riitta ottaa vastaan uutena informaationa (r. 2) jo ennen kuin Minna lausuu ymmärrysehdokkaansa.

Esimerkkien 16–18 kohdevuorot ovat kaikki rakenteeltaan tyypillisiä ymmärrysehdokkaita: ne ovat substantiivilausekkeita, jotka alkavat *ai*-partikkelilla. Esimerkit havainnollistavat myös sitä, että ymmärrysehdokasvuorot tuovat ongelmaan usein jo osittaisen ratkaisun tarjotessaan tulkinnan siitä, miten edeltävä puhe on ymmärrettävissä. Ne eivät siis ainoastaan osoita ongelmaa, kuten kysymyssana esimerkin 17 rivillä 7, vaan tuovat ehdotuksen siitä, mihin epäselvä pronomini viittaa (esim. 17, r. 8). Näin ollen ymmärrysehdokasvuoron puhuja ottaa osan ongelman ratkaisemisen vastuusta itselleen (ks. myös Dingemanse, Blythe & Dirksmeyer 2014).

Toiseen ymmärrysehdokasryhmään kuuluvissa tapauksissa ymmärrysehdokkaalla haetaan tarkennusta johonkin sellaiseen yksityiskohtaan, jota ei ole eksplikoitu ongelma vuorossa. Tällaiset ymmärrysehdokasvuorot sopisivat usein lähes suoraan syntaktiseksi jatkoksi ongelma vuorolle, ja ne sijoittuvatkin tyypillisesti heti ongelma ilmausta seuraavaan vuoroon (ks. esim. 19–20) (ks. myös Hayashi & Hayano 2013). Tämän ryhmän tapaukset ovat suurimmaksi osaksi peräisin kahdenvälisistä keskusteluista. Ymmärrysehdokkaan sijoittuminen heti ongelma vuoroa seuraavaan vuoroon on todennäköisesti yhteydessä siihen, että näihin ymmärrysehdokkaisiin ei välttämättä tarvita vuoronalkuista partikkelia.

(19) KasM, Tytöt

01 Milla: =mitä työ teette illalla,
→ Miia: tänään,
03 Milla: nii,
04 Miia: en osaa sanoa yhtää. (.) soitellaa.

(20) SG 094-097 2b14 Esiviritys.puh

01 Sisu: sit mul on noita tietokonepelejä nii myydään
02 viidestä kymmeneen< (.) <viiskyt viiva
03 kahekskyt prosenttia alennusta.>
04 (0.7)
→ Vesa: mistä, jonku m: maahatuaja oo vee hoosta vai,
06 (2.0)
07 Sisu: joo, tietysti, hhh
(1.9)
08 Vesa: nyt jo se kopiohomma vaa p: pilaa
09 markkinoita

Esimerkissä 19 Miian ymmärrysehdokasvuoro hakee täsmennystä siihen, viittaako ongelmavuoron ajanilmaus *illalla* tähän päivään. Ajanilmaukset ovatkin yksi tyypillinen seikka, johon ymmärrysehdokkailla haetaan täsmennystä. Esimerkissä 20 ymmärrysehdokas taas hakee laajennusta *alennusta*-sanaan. Tässä esimerkissä ymmärrysehdokasta edeltää samassa vuorossa elatiivimuotoinen kysymyssana, joka siis kohdistuu samaan ongelmailmaukseen kuin ymmärrysehdokas.

Kolmannen ymmärrysehdokaiden ryhmän muodostavat tapaukset, joissa esitetään edeltävän vuoron tai laajemman puhejakson perusteella tehty päätelmä. Niissä siis eksplikoidaan jotakin sellaista, mitä aikaisemmassa puheessa ei ole suoraan sanottu, ja asetetaan tämä tulkinta puhekumppanin vahvistettavaksi tai korjattavaksi. Tällaiset ymmärrysehdokkaat ovat rakenteeltaan lauseita useammin kuin kahden edellä esitetyn ryhmän tapaukset. Lausemaisuus lienee yhteydessä siihen, että nämä ymmärrysehdokkaat yleensä tuovat esiin aikaisemman puheen perusteella tehdyn tulkinnan, joka ei kohdistu mihinkään tarkasti rajattuun yksittäiseen kielenainekseen vaan pikemminkin laajempaan kokonaisuuteen eli esimerkiksi useampaan edeltävään vuoroon. Näissä ymmärrysehdokasvuoroissa on lähes poikkeuksetta vuoronalkuinen partikkeli, joka osoittaa vuoron päättelevää ja vahvistusta hakevaa funktiota.

Esimerkissä 21 on *ai*-alkuinen ymmärrysehdokas rivillä 6. Siinä Missu eksplikoi edeltävän vuoron perusteella tekemänsä päätelmän. Esimerkin jatko (r. 8–9) osoittaa, että tämä päätelmä perustuu tietoon, joka on vastoin hänen aikaisempaa käsitystään asiasta.

(21) Sg112-113 Dinosaurus.puh

01 Vikke: äiti huutelee mua syämää. nii siäl oli sit,
 02 .h mä lähin sit jus viis minuuttia ennenku
 03 alko soittaaaj #Juustopäät#.
 04 (1.0)
 05 Vikke: (-[-)
 → Missu: [.hhai sä et kuullun niitä?,h
 07 Vikke: e,
 08 Missu: joku sano: et sää olit ollu kuuntelemassa
 09 Juustopäitä.
 10 Vikke: i(h)hana k(h)u, (.) fjutut menee?,

Missu on siis ollut siinä käsityksessä, että Vikke on kuullut Juustopäitä, vaikka tämä onkin lähtenyt tilaisuudesta pois ennen kuin Juustopäät alkoi soittaa. Tieto siitä, että Vikke ei kuullutkaan Juustopäitä, on siis Missulle uusi. Tämän kolmannen ryhmän ymmärrysehdokkaita luonnehtiikin se, että ne usein osoittavat jonkinlaista muutosta niiden puhujan kognitiivisessa tilassa. Näin ollen ne jossain määrin aina myös osoittavat ymmärtämistä eivätkä aina vain tarkista sitä.

Kaiken kaikkiaan ymmärrysehdokkaat ovat hyvin laaja korjausaloitteiden luokka. Niiden tehtävät ovat osin samankaltaiset kuin kysymyssanamutoisten korjausaloitteiden: molemmilla reagoidaan tunnettuina esitettyihin ilmauksiin, joiden tarkoite on jäänyt epäselväksi. Toisaalta ymmärrysehdokkailla on myös omia tehtäviään: niillä voidaan esittää keskustelukumppanin vahvistettavaksi tai korjattavaksi aikaisemmasta puheesta tehty päätelmä. Tällaiseen tehtävään ei käytetä muita tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olleita korjausaloitteita.

8 Kysymyslauseet

Kysymyslauseita ei ole aiemmissa korjaustutkimuksissa yleensä käsitelty omana korjausaloiteluokkana (ks. kuitenkin Lilja 2010: 114–118), ja tässäkin tutkimuksessa luokan lopullinen muodostaminen tuotti hieman päänvaivaa. On nimittäin niin, että osa kysymyslauseen muotoisista vuoroista voidaan sijoittaa muihin kokoelmiin. Kuten avointen korjausaloitteiden kohdalla huomattiin, *mitä sanoit* -tyyppiset aloitteet sopivat tähän funktionaalisesti määriteltyyn luokkaan. Niiden käyttöä selitti se, että ne ovat ajallisesti kauempana ongelmavuorosta kuin tyyppillisemmät lyhyet korjausaloitteet.¹⁷ Kysymyslausemuotoisia korjausaloitteita on kuitenkin muissa luokissa harvakseltaan; näyttää siltä, että korjausaloitteina suositaan lausetta pienempiä rakenteita (ks. Haakana 2014).

17. Samanlainen havainto on tehty myös muiden korjausilmiöiden kohdalla: ajallinen etäisyys ongelmasta lisää korjauksen tai korjausaloitteen kokoa (ks. Haakana & Kurhila 2009; Benjamin 2012, 2013).

Kysymyssanojen luokassa kysymyslauseita ei luonnollisestikaan ole, eikä myöskään toistojen luokassa, vaikka se periaatteessa olisi mahdollista (Robinson & Kevoe-Feldman 2010). Kysymyssanan ja toiston yhdistelmä tuottaa toisinaan lausemaisia rakenteita (esim. *kuka syö krutonkeja*), mutta prosodisten piirteiden kautta niitä voidaan pitää kysymyssana + toisto -rakenteina. Valtaosa tämänkin luokan tapauksista on kuitenkin lausetta pienempiä. Sama pätee ymmärrysehdokkasiin (ks. lukua 7).

Vaikka osa kysymyslauseen muotoisista korjausaloitteista voidaan sijoittaa muihin luokkiin, jää jäljelle vielä joukko tapauksia, joiden kohdalla tämä ei onnistu (N = 28). Keskeinen joukko näitä tapauksia rakentuu *mikä on X* -formaatin varaan. Tällä korjausaloitetyypillä on aineistossamme selvästi oma profiilinsa: sen avulla käsitellään ongelmatyyppiä, jonka käsittelyyn muita korjausaloitteita ei juurikaan käytetä. Esimerkki 22 havainnollistaa asiaa. Valokuvausta opiskeleva ja jo työkseen tekevä Venla on edellä kertonut, millaisia kuvia on viime aikoina ottanut, ja siirtyy rivillä 1 kertomaan, millaisia kuvia hän haluaisi ottaa.

(22) Sg401 Serkku.puh

01 Venla: mä tykkäisin just tehä sillee et tarjois myös niinku
 02 lokaatiokuvia, hh
 → Sanna: >mi[tä]ne o<,
 04 Venla: [ja,]
 05 (.)
 → Sanna: mitä [n-
 07 Venla: [mu:itaki,
 08 (.)
 09 Venla: hh siis sellasia ↑studion ulkopuolisia, hh
 10 (.) esi[mer]kiks et, .hh
 11 Sanna: [mm?]
 12 Venla: @↑mennää meiam mummolav vintillek kuvaat tätä
 13 kersaa,@ fhh
 14 Sanna: fjoo,f
 15 Venla: tai niin[ku sillee hh
 16 Sanna: [nii et (- -
 17 Venla: et nei ois] mitää klinisiä,
 18 Sanna: -)]
 19 (.)
 20 Venla: ↑nii et nei ois mitää klinisii studioympäristöi

Vuorossaan rivillä 2 Venla käyttää käsitettä *lokaatiokuvia*. Vastaanottaja tarttuu tähän heti korjausaloitteellaan *mitä ne on* (r. 3) ja on tuottamassa vielä toista korjausaloitetta (r. 6), kun Venla aloittaa korjausvuoronsa. Korjaus rakentuu monella tapaa ongelmalliseksi osoittautuneen käsitteen selitykseksi: ensin käsite selitetään (r. 9), sitten annetaan esimerkki (r. 10–13) ja vuoro päättyy negation kautta selittämiseen (r. 17–20). *Mikä on X* -formaatin mukainen korjausaloite osoittaa siis, että käsitteen X merkitys

on puhujalle vieras, jolloin odotuksenmukainen korjausoperaatio on käsitteen selittäminen. Sama toistuu seuraavissa esimerkeissä. Esimerkissä 23 Leena on edellä leikilliseen sävyyn puhunut implanteista ja tatuoinneista ja ryhtyy rivillä 1 listaamaan tulevia operaatiotaan ja lisää listaan anaalivalkaisun (r. 5), joka osoittautuu ongelmalliseksi Minnalle (r. 8–9). Esimerkissä 24 ongelmalliseksi muodostuva käsite *liikennevalobileet* on noussut esiin siten, että ennen katkelmaa Jaana on kertonut tuttavansa olevan menossa sellaisiin.

(23) KasM, Anaalivalkasu

01 Leena: †heh onhan mulla tuloossa nyt se hammasjuttu, (0.5)
 02 tatuoinnin poisto, (.) [implantit,
 [
 03 Riitta: [nii tiiätkö Leena minä
 04 annan sulle kyllä nyt [†sem_{mo}se_v varotukse<
 [
 05 Leena: [anaalivalkasu eh [heh heh
 06 Jussi: [eh heh heh
 07 Riitta: [eh:
 → Minna: [mikä on
 → anaa:livalkasu.
 10 Viivi: no [(-)
 12 Leena: [>bleaching<
 13 Riitta: [per:se
 14 Jussi: [eh heh heh eh heh
 15 Leena: siis [†oikeesti sellasta tehhään nykyää jenkeissä
 16 Viivi: [(-)
 17 Minna: siis mitä.
 18 Riitta: pyllyrajav valkausuu,
 19 Leena: †nii:,=että ei oo semmoner ruskee heh
 20 Jussi: eh heh
 21 Minna: a::h.

(24) Sg403 KasM, Liikennevalot

01 Lissu: [mä en ymmärrä minkä takia varatut ihmiset
 02 menee puna- ni< menee niinku
 03 liikennevalobileisiin.
 04 Jaana: [nii Sampsä (.) Sampsä]
 05 Hannes: [no ehkä [hengaileen]
 06 Vappu: [no eiks voi eiks voi]
 07 bilet[tä
 → Sanna: [†mitä on liikennevalobileet.
 09 Vappu: siis ne on sillee et jos sä haluut jotain: jos sä

10 oot varattu etkä haluu mitää meininkii sul on
11 punasta? jotain päällä? tai sit voi olla niinku
12 keltast oranssii tai sit vihreetä jos sä oot sillee
13 joo kaikkee mitä vaa
14 Lissu: keltane on niinku et säätöö mut niinku – –

Kummassakin esimerkissä on kyse monenkeskisestä keskustelusta, joissa tämä korjausaloitetyyppi erityisesti aineistossamme pesiikin. Monissa tapauksissa on ilmeistä, että käsitteen X (esim. *liikennevalobileet*) merkitys on epäselvä vain yhdelle (tai joillekuille) osallistujista. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että korjausaloitteen jälkeen useampi keskustelija osallistuu käsitteen selittämiseen. Esimerkissä 23 Leena hoi-taa käsitteen selventämisen yksin (r. 12, 15 ja rivien 17 ja 18 korjausaloitteiden jälkeen r. 19). Esimerkissä 24 taas useampi keskustelija ryhtyy avaamaan ongelmallista käsi-tettä (Vappu r. 9 ja Lissu r. 14 alkavassa vuorossaan).

Mikä on X -muotoisilla kysymyslauseilla on siis selvä oma profiili, eikä aineis-tomme muilla korjausaloitteilla juurikaan käsitellä tietyn sanan merkitykseen liittyviä ongelmia. Tapaukset osoittavat kiinnostavalla tavalla, että myös natiivipuhujien arki-sissa keskusteluissa tulee vastaan sanojen merkityksiin liittyviä ongelmia, vaikka täl-laiset ongelmat helpommin mieltyvät erilaisten epäsymmetristen keskustelujen piir-teeksi, esimerkiksi kakkoskielisten (ks. esim. Lilja 2010; Savijärvi 2011) tai institutio-naalisten keskustelujen (ks. esim. Haakana, Raevaara & Ruusuvuori 2001; Kitzinger & Mandelbaum 2013).

Muutoin kysymyslauseiden luokassa on joukko sekalaisia tapauksia. Aineistossa on muutama *tarkoittaa*-verbin varaan rakentuva korjausaloite: pari niistä käsittelee tietyn käsitteen merkitystä samaan tapaan kuin *mikä on X* -kysymyslauseet (esim. *mitä tarkot-taa vajaa [filmi]*) ja pari laajemman puhekokonaisuuden merkitystä (esim. *siis mitä sie tarkoitat*). Osa kysymyslauseista käsittelee samanlaisia ongelmia kuin kysymyssanat tai kysymyssanan ja toiston yhdistelmä (esim. *mikä se oli se turnaus, kuka on Siru*); nämä ovat usein ajallisesti kauempana ongelmavuorosta kuin korjausaloitteet yleensä.¹⁸

9 Lopuksi

Tässä artikkelissa olemme tarkastelleet korjausaloitteita suomalaisissa arkikeskuste-luissa. Keskeiset kysymyksemme koskivat sitä, millaisia korjausaloitteita näissä keskus-teluissa käytetään ja millaisia erilaisia ongelmia eri korjausaloitetyypeillä käsitellään.

9.1 Korjausaloitteet ja ongelmatyypit

Korjausaloitteita koskeva analyysimme nosti esiin sen, että eri korjausaloitteiden teh-tävät ovat osittain päällekkäisiä ja osittain eriytyneitä. Taulukko 16 esittää ne ongelma-

18. Kysymyslauseen muotoisten korjausaloitteiden luokkaa tarkastelee tarkemmin Haakana tekeillä olevassa tutkimuksessaan.

tyypit, jotka selvästi nousevat esiin aineistossamme, sekä korjausaloitteet, joilla näihin ongelmiin tyypillisimmin reagoidaan.¹⁹

Taulukko 6.

Ongelmatyypit ja niihin tyypillisesti liittyvät korjausaloitteet.

Ongelmatyyppi	Korjausaloite
Kuulemisen ongelmat	Avoimet korjausaloitteet, toistot
Päällekkäisyys (puheen tai toiminnan)	Avoimet korjausaloitteet
Viittaussuhteiden ongelmat ja tarkoitteiden tunnistettavuus	Kysymyssanat, kysymyssana ja toisto-muotoiset aloitteet, ymmärryshedokkaat
Ongelmavuoron odotuksenvastaisuus ²⁰	Avoimet korjausaloitteet, toistot
Erimielisyyden ennakointi	Toisto
Edeltävän puheen implikaatiot	Ymmärryshedokkaat
Sanan merkityksen ymmärtäminen	Kysymyslauseet

Erilainen toiminnan ja puheen päällekkäisyys on erityisesti monenkeskisissä vuorovaikutustilanteissa tavallista. Päällekkäisyys aiheuttaa kuulemiseen ja ymmärtämiseen liittyviä ongelmia, joita käsitellään usein joko avoimien korjausaloitteiden tai toistojen avulla. Myös erilaiset viittaussuhteiden ongelmat näyttäisivät olevan vuorovaikutustilanteissa tyypillisiä. Näihin liittyviä ymmärtämisen ongelmia syntyy esimerkiksi tilanteissa, joissa puhuja viittaa tarkoitteeseen muotoilulla, joka implikoi tarkoitteen olevan tuttu myös muille vuorovaikutustilanteen osallistujille tilanteessa, jossa näin ei ole. Tämän tyyppisiin ongelmiin reagoidaan aineistossamme paitsi kysymyssanan varaan rakentuvilla korjausaloitteilla myös ymmärryshedokkailla.

Vuorovaikutustilanteissa myös kaikenlainen odotuksenvastaisuus näyttää saavan aikaan korjausaloitteita. Odotuksenvastaisuus voi tarkoittaa monta eri asiaa: Kyse voi olla siitä, että puhe on sisällön näkökulmasta jollakin lailla odotuksenvastaista suhteessa kontekstiinsa (ks. esim. 2 luvussa 3). Kyse voi olla myös toiminnan odotuksenvastaisuudesta eli esimerkiksi siitä, että vaikkapa kysymystä ei seuraakaan odotuksenukaisesti vastaus vaan jokin muu toiminta. Myös useissa aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että esimerkiksi uutta topiikkia aloittavat vuorot saavat usein reaktioksi korjausaloitteen (ks. esim. Drew 1997; Haakana 2011). Tämä saattaa olla yhteydessä juuri siihen, että uutta topiikkia aloittavat vuorot eivät välttämättä kytkeydy mihin-

19. Taulukko on yhteenveto tutkimuksemme tuloksista, eikä sen ole tarkoitus olla tyhjentävä esitys siitä, mitä eri ongelmia vuorovaikutustilanteissa voi esiintyä.

20. Avoimen korjausaloitteen muotoisilla vuoroilla voidaan myös vastaanottaa uutisarvoista ja yllätyksellistä tietoa. Tällaiset *mitä*-vuorot ovat prosodisesti kohosteisia, emmekä ole laskeneet niitä korjausaloitteiksi. Ne jäsentyvät sekventiaalisesti eri tavoin, koska puhuja ei niiden jälkeen tyypillisesti toista ongelmauoroa vaan esimerkiksi vahvistaa asian todenperäisyyden. (Ks. Haakana 2011.)

kään aikaisempaan puheeseen, ja siksi niiden vastaanottaja ei heti ymmärrä, mihin ne liittyvät, ja joutuu aloittamaan korjauksen. Samasta syystä myös muut odotuksenvastaiset vuorot ovat omiaan aiheuttamaan korjauksen tarvetta. Analyysissämme osoitimme, että tämäntyyppisiin ongelmiin reagoidaan erityisesti avoimilla korjausaloitteilla ja toistoilla.

Vaikka joihinkin ongelmatyyppeihin on mahdollista reagoida useilla erilaisilla korjausaloitteilla, analyysimme osoittaa myös sen, että tietyt korjausaloitteet ovat tehtäviltään erikoistuneita. Tällaisia ovat ainakin tässä aineistossa kysymyslausemuotoiset korjausaloitteet, joita käytetään erityisesti tilanteissa, joissa tietyn sanan tai käsitteen ymmärtäminen tuottaa ongelmia. Kiinnostavaa on se, että esimerkiksi kakkoskielissä vuorovaikutustilanteissa suomea toisena kielenä käyttävät puhujat reagoivat tämäntyyppisiin ongelmiin toistamalla ongelmallisen sanan (ks. Lilja 2014). Tässä aineistossa äidinkieliiset puhujat eivät sen sijaan osoita sanojen merkityksiin liittyviä ongelmia koskaan toistamalla niitä vaan tähän tehtävään käytetään nimenomaan kysymyslausemuotoisia korjausaloitteita.

Myös ymmärryshedokkailla näyttää olevan nimenomaan niille ominaisia tehtäviä, sillä kuten osoitimme, ymmärryshedokkaita käytetään esimerkiksi tilanteissa, joissa on tarpeen tehdä päätelmä aiemmasta puheesta ja tarjota se aikaisemmalle puhujalle hyväksyttäväksi tai korjattavaksi. Toisto on myös sikäli omanlaisensa korjausaloiteryhmä, että se liittyy kuulemisen ja ymmärtämisen ongelmien ohella hyväksyttävyyden ongelmiin enemmän kuin muut korjausaloitteet. Korjausaloitteina toimivista toistoista onkin liukuva jatkumo uutta ja uutisarvoisena esitettyä tietoa vastaanottaviin toistoihin.

Toisto on myös hyvä esimerkki korjausaloiteluokkien rajaamisen ongelmallisuudesta. Korjausaloiteluokkamme noudattavat jo varsin vakiintunutta korjausaloitteiden ryhmittelyä (Schegloff, Jefferson & Sacks 1977), mutta kriteerit näiden ryhmien määrittelyyn eivät ole keskenään yhteismitallisia. Toisto vuorona, jossa toistetaan (osa) edeltävä(stä) lausuma(sta), on kielen rakenteen avulla määritelty luokka (samoin kuin kysymyssanat), kun sen sijaan avoimet korjausaloitteet ja ymmärryshedokkaat on vuoron toteuttaman toiminnan avulla määritelty kategorioiksi ('vuoro joka ilmaisee tarkemmin erittelemätöntä ongelmaa edeltävän vuoron vastaanotossa' tai 'vuoro joka esittää edeltävän puheen pohjalta tehdyn tulkinnan vahvistettavaksi').²¹ Kriteerien epäsuhtaisuus näkyy aineistossamme nimenomaan toistokategoriaan kuuluvien tapausten heterogeenisyytenä; sen määrittäminen, toimiiko tietty toisto osoittamassa kuulemisen, ymmärtämisen tai hyväksymisen ongelmaa, ei ole aina yksiselitteisesti osoitettavissa. Toisaalta voi ajatella, että toistojen diffuusi luonne on nimenomaan voimavara kielenkäyttäjille – toistamalla osan edeltävästä puheesta vastaanottaja voi jättää puhujan ratkaistavaksi sen, millaisena tämä toiston tulkitsee.

Käsitteellistä ongelmaa keskusteluanalyttisessä korjaustutkimuksessa aiheutuu myös siitä, että termillä korjaus viitataan toisaalta yhteen vuorovaikutuksen perus-

21. Myös kielten rakenteelliset erot ovat johtaneet joissakin tapauksissa erilaisiin luokitteluihin. Englanninkielisessä kirjallisuudessa prepositioalkuiset kysymyssanat, kuten *to whom* 'kenelle', on luokiteltu kysymyssanojen ja toistojen luokkaan (Benjamin 2013: *framed question words*). Tutkimuksessamme olemme luokitelleet erisijaiset kysymyssanat systemaattisesti kysymyssanojen luokkaan. Prepositio on erillisenä morfeemina luontevammin tulkittavissa toistetuksi elementiksi kuin sijapäätte.

jäsennyksistä, toisaalta toimintaan, jossa korjataan jokin ongelmalliseksi koettu jollakin tavoin sopivampaan muotoon. Jos korjausta ajatellaan ylipäättään keinostona, joka mahdollistaa keskustelun etenemisen pysäyttämisen, niin että huomio voidaan kääntää johonkin edellä sanottuun, varsin monet toistot täyttävät tämän vaatimuksen. Mutta jos myös edellytetään, että näillä vuoroilla ratkaistaan kuulemisen tai ymmärtämisen ongelmia – puhujien välisen intersubjektiivisuuden rakoilua²² – esimerkiksi toistojen luokka supistuu selvästi. Odotuksenvastainen tieto ei uhkaa keskustelijoiden välistä intersubjektiivisuutta samassa mielessä kuin se, että ei kuule tai ymmärrä, mitä toinen puhuja sanoo.

On myös huomionarvoista, että intersubjektiivisuuden kannalta korjausaloitteet voivat toimia osin eri tavoin kahden- ja monenkeskisessä keskustelussa. Kahdenvälisessä keskustelussa korjausaloite on usein keino varmistaa keskustelun sujuva eteneminen – vastaanottaja selvittää jonkin kohdan edeltävästä puheesta voidakseen reagoida tarkoituksenmukaisella tavalla. Monenkeskisissä keskusteluissa sen sijaan korjausaloitteita voi käyttää myös osallistumiskehikon (ks. esim. Seppänen 1998; Egbert 1997) säätelyyn. Esittämällä korjausaloitteen jostakin puheena olleesta asiasta keskustelussa sillä hetkellä ei-aktiivinen puhuja voi legitimiin liittyä keskusteluun ja näin päästä mukaan keskustelun polttopisteeseen. Kun aineistomme kahdenvälisissä keskusteluissa korjausaloitteet tulevat pääosin välittömästi ongelmavuoron jälkeen, monenkeskisissä keskusteluissa puhujat esittävät korjausaloitteita myös sekventiaalisesti kauempana ongelmavuorosta (ks. esim. 4, 6, 16, 18, 24).

9.2 Vertailuja

Aineistossamme (37 h 30 min) esiintyi siis yhteensä 522 korjausaloitetta; karkeasti lasketuna tämä tarkoittaa sitä, että aineistossa korjausaloitteiden esiintymistaajuus on noin 15 aloitetta/tunti. Aloitteet eivät kuitenkaan jakaudu aineistoon tasaisesti, vaan joissakin osa-aineistoissa niitä on hyvin runsaasti ja joissakin taas ei juuri lainkaan. Lukuja voi kuitenkin vertailla muutamiin aiempiin tutkimuksiin. Selkeimmän vertailukohdan tarjoavat suomalaiset tutkimukset, joissa on analysoitu korjausaloitteita erilaisissa epäsymmetrisissä keskusteluissa – selkeimmän sikäli, että näissä tutkimuksissa korjausaloitteiden luokat on rajattu ja määritelty samoin kuin tässä tutkimuksessa. Liljan (2010) kakkoskielisessä aineistossa aloitteiden esiintymistaajuus on noin 25 aloitetta/tunti, ja Pajon (2013a, 2013b) aineistossa, jossa yksi osallistujista on huonokuuloinen, frekvenssi on noin 23 aloitetta/tunti. Liljan ja Pajon aineistoissa korjausaloitteita esiintyy siis suurin piirtein saman verran, ja niissä korjausaloitteita esiintyy useammin kuin meidän aineistossamme. Keskustelun epäsymmetrisyys siis voi vaikuttaa ainakin korjausaloitteiden määrään. Kiinnostavia eroja esiintyy myös aloitteiden tyypissä. Liljan aineistossa on huomattavasti enemmän toistoja ja kysymyslauseita kuin tämän tutkimuksen aineistossa; nämä ovatkin nimenomaan kakkoskielisen puhujan keinoja osoittaa sanojen merkityksen ymmärtämisen ongelmia. Pajon aineistossa taas on selvästi enemmän avoimia korjausaloitteita; niitä esiintyy hänen aineistossaan noin kaksi

22. Puhujien välisen intersubjektiivisuuden ja korjauksen suhteesta ks. Schegloff 1992.

kertaa taajemmin kuin meidän aineistossamme. Avoimet korjausaloitteet ovat nimenomaan huonokuuloisten puhujien tuottamia (68 kaikista 73 aloitteesta).

Vertailu viimeaikaisiin kansainvälisiin tutkimuksiin tuottaa ensikatsomalta häkellyttäviä tuloksia. Kendrick (2015b) tarkastelee englanninkielisen niin sanotun symmetrisen arkikeskustelun korjausaloitteita: noin 7 tunnin aineistossa on 175 korjausaloitetta, jolloin esiintymistaajuus on 25 aloitetta/tunti. Rossin (2015) italiankielisessä aineistossa frekvenssi on noin 63 aloitetta/tunti.²³ Erot ovat melkoisia. Tästä ei kuitenkaan voi suoraan hypätä päätelmiin kulttuurieroista, vaan arvelemme, että määrien eroihin vaikuttavat ainakin aineiston laatu ja korjausaloitteiden rajauskriteerit. Kendrickin ja Rossin aineistona on pelkästään kasvokkaiakeskustelua, joka ainakin Rossin tapauksessa on enimmäkseen monenkeskistä keskustelua, jossa puhumisen ohella puuhaillaan myös paljon muuta. Tämä lisännee korjausaloitteiden tarvetta. Meidän aineistossamme on taas laajojakin osa-aineistoja, joissa keskustelu on hyvin rauhallista ja joissa korjausaloitteita ei juurikaan esiinny. Kuten olemme useasti esittäneet, korjausaloitteiden rajaaminen on monissa tapauksissa hankalaa; ei ole helppo vetää rajaa sen suhteen, toimiiko esimerkiksi vuoron osan toisto korjausaloitteena vai muussa tehtävissä. Tällöin eri tutkijat voivat tehdä luokittelun suhteen erilaisia ratkaisuja; esimerkiksi toistojen määrään vaikuttaa se, missä määrin vakiintuneet uuden tiedon vastaanottimen merkitsimet lasketaan mukaan korjausaloitteiden luokkaan. Kendrick (2015b) mainitsee, että laskelmiin on otettu mukaan korjausaloitteet, jotka korjauksen aloittamisen ohella toteuttavat myös muita toimintoja (mas. 181). Me olemme tehneet esimerkiksi toistojen suhteen konservatiivisen ratkaisun jättämällä pois rituaalistuneet verbin toistot, joihin liittyy partikkeli (*sai vai, ai meni vai* jne.). Juuri toistoja aineistossamme onkin suhteellisesti selvästi vähemmän kuin Kendrickin englanninkielisessä tai Rossin italiankielisessä aineistossa. Esimerkiksi Kendrickin kokoelmassa toistoja on lähes yhtä paljon kuin meillä, vaikka tämän tutkimuksen aineisto on moninkertainen Kendrickin tutkimukseen verrattuna.

9.3 Haasteita

Tutkimuksemme on nostanut esiin myös jatkotutkimustarpeita. Korjausaloitteiden prosodia on yksi alue, jolta tarvitaan lisää tutkimusta. Muista kielistä tehdyssä tutkimuksessa on havaittu, että prosodia esimerkiksi erottelee samalla tavalla rakennettujen korjausaloitteiden tehtäviä: esimerkiksi kysymyssanakorjausaloitteet saattavat kohdistua joko koko edeltävään vuoroon tai yhteen sen elementtiin sen mukaan, millaisella prosodialla ne on tuotettu (ks. Egbert, Golato & Robinson 2009). Olisi tarpeen saada tarkempi käsitys siitä, mikä on prosodian osuus suomalaisten korjausaloitteiden systeemissä ja miten esimerkiksi prosodia, partikkelit ja vuoron muu muotoilu suhteutuvat toisiinsa kysyvän funktion toteuttamisessa.

Myös partikkeleiden tehtävistä korjausaloitevuoroissa tarvittaisiin lisää tutkimusta. Erityisesti ymmärrysehdokkaisiin mutta myös kysymyssanojen varaan rakentuviin

23. Rossin ja Kendrickin tutkimukset ovat osa Max Planck -instituutin vertailevaa korjaushanketta. Hankkeen tuloksia on vastikään julkaistu *Open linguistics* -julkaisussa (1/2015).

korjausaloitteisiin liittyy usein partikkeli. Tässä tutkimuksessa olemme esittäneet partikkeleiden tehtävistä vain hyvin yleislaatuisia huomioita, kuten esimerkiksi sen, että partikkeli näyttää mahdollistavan korjausaloitteen temporaalisen liikkuvuuden. Lausumanalkuiset partikkelit mahdollistavat siis sen, että korjausaloitteen ei tarvitse olla heti ongelmauoroa seuraavassa vuorossa vaan se voi sijaita myös kauempana ongelmauorosta. Tarkemmalle tutkimukselle eri vuoronalkuisten partikkeleiden tehtävistä olisi tarvetta.

Tässä artikkelissa olemme keskittyneet kielellisiin korjausaloitteisiin ja analyysimme ulkopuolelle ovat jääneet keholliset korjausaloitteet eli tapaukset, joissa korjausaloitteena käytetään esimerkiksi eleitä tai ilmeitä. Olemme käyneet aineistomme läpi etsien myös kehollisesti tuotettuja korjausaloitteita mutta emme lopulta löytäneet niitä kuin muutaman – ja nekin ovat hyvin monitulkintaisia. Ne aikaisemmat tutkimukset, joissa on esitetty havaintoja kehollisista korjausaloitteista, ovat pääsääntöisesti koskeneet erilaisia epäsymmetrisiä vuorovaikutustilanteita, kuten kakkoskielisiä keskusteluja (Seo & Koshik 2010; Lilja 2010; Savijärvi 2011), keskusteluja, joissa on mukana huonosti kuulevia henkilöitä tai afaatikkoja (Pajo & Klippi 2013; Klippi 1996; Laakso 2011), tai tilanteita, joita luonnehtii muuntyyppinen kognitiivinen epäsymmetria (Rasmussen 2014). On mahdollista, että kehollisia korjausaloitteita suositaan eri syistä nimenomaan epäsymmetrisissä keskusteluissa. Mutta vaikka kehollisia korjausaloitteita ei tämän tutkimuksemme aineistosta juuri löytynytäkään, on kuitenkin oletuksenmukaista, että niitä käytetään myös symmetrisissä keskustelutilanteissa – vaikka ei ehkä yhtä taajaan kuin epäsymmetrisissä vuorovaikutustilanteissa. Tätä aluetta kartoittavalle tutkimukselle olisi tilausta, vaikka symmetrisiin keskusteluihin keskittyessään se todennäköisesti vaatisikin hyvin suuren aineiston. Vuorovaikutuksen ongelmien syntyä ja käsittelyä koskevaa ymmärrystämme lisäksi myös tutkimus, joka ottaisi entistä paremmin huomioon sen, miten vuorovaikutustilanteen fyysinen ympäristö ja esimerkiksi keskustelussa läsnä olevat esineet tai teknologiset artefaktit ovat yhteydessä korjauksen jäsentymiseen.

Lähteet

- BENJAMIN, TREVOR 2012: When problems pass us by. Using “you mean” to help locate the source of trouble. – *Research on Language and Social Interaction* 45 s. 82–109.
- 2013: *Signaling trouble. On the linguistic design of other-initiation of repair in English conversation*. Grodil Dissertations in linguistics 121. Groningen: University of Groningen.
- CARLSON, LAURA 2014: *Anteeksipyyntöjen kontekstit keskustelussa*. Pro gradu -tutkielma. Suomen kieli, Helsingin yliopisto.
- DINGEMANSE, MARK – BLYTHE, JOE – DIRKSMEYER, TYKO 2014: Formats for other-initiation of repair across languages. An exercise in pragmatic typology. – *Studies in Language* 38 s. 5–43.
- DINGEMANSE, MARK – ENFIELD, NICK 2015: Other-initiated repair across languages. Towards a typology of conversational structures. – *Open linguistics* 2015 s. 96–118.
- DREW, PAUL 1997: “Open” class repair initiators in response to sequential sorts of troubles in conversation. – *Journal of Pragmatics* 28 s. 69–101.

- 1998: An exercise in the comparative analysis of talk-in-interaction in different (institutional) settings. The case of 'formulations'. – Hanna Lehti-Eklund (toim.), *Samtalsstudier* s. 29–42. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors Universitet B:19. Helsingfors: Universitetstrycket.
- DREW, PAUL – HERITAGE, JOHN 1992: Analyzing talk at work. An introduction. – Paul Drew & John Heritage (toim.), *Talk at work* s. 3–65. Cambridge: Cambridge University Press.
- EGBERT, MARIA 1997: Some interactional achievements of other-initiated repair in multiperson conversation. – *Journal of Pragmatics* 27 s. 611–634.
- EGBERT, MARIA – GOLATO, ANDREA – ROBINSON, JEFFREY 2009: Repairing reference. – Jack Sidnell (toim.), *Conversation analysis. Comparative perspectives* s. 104–132. Cambridge: University Press.
- ENFIELD, NICK – DINGEMANSE, MARK – BARANOVA, JULIJA – BLYTHE, JOE – BROWN, PENELOPE – DIRKSMEYR, TYKO – DREW, PAUL – FLOYD, SIMEON – GIPPER, SONJA – GÍSLADÓTTIR, RÓSA – HOYMANN, GERTIE – KENDRICK, KOBIN H. – LEVINSON, STEPHEN C. – MAGYARI, LILLA – MANRIQUE, ELIZABETH – ROSSI, GIOVANNI – SAN ROQUE, LILA – TORREIRA, FRANCISCO 2013: *Huh? What? – A first survey in 20 languages*. – Makoto Hayashi, Geoffrey Raymond & Jack Sidnell (toim.), *Conversational repair and human understanding* s. 343–380. Cambridge: Cambridge University Press.
- HAAKANA, MARKKU 2011: *Mitä ja muut avoimet korjausaloitteet*. – *Virittäjä* 115 s. 36–67.
- 2014: Interrogative clauses as repair initiators. Esitelmä työpajassa ”Workshop on other-initiated repair”. Max Planck Institute for Psycholinguistics, Nijmegen, 19.5.2014.
- HAAKANA, MARKKU – KURHILA, SALLA 2009: Other-correction in everyday interactions. Some comparative aspects. – Markku Haakana, Minna Laakso & Jan Lindström (toim.), *Talk in interaction. Comparative dimensions* s. 152–179. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAAKANA, MARKKU – RAEVAARA, LIISA – RUUSUVUORI, JOHANNA 2001: Lääketieteen termit lääkärin ja potilaan vuorovaikutuksessa. – Johanna Ruusuvuori, Markku Haakana & Liisa Raevaara (toim.), *Institutionaalinen vuorovaikutus. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia* s. 196–222. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAAKANA, MARKKU – LAAKSO, MINNA – LINDSTRÖM, JAN 2009: Introduction. Comparative dimensions of talk in interaction. – Markku Haakana, Minna Laakso & Jan Lindström (toim.), *Talk in interaction. Comparative dimensions* s. 15–47. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAAKANA, MARKKU – VISAPÄÄ, LAURA 2014: *Eiku – korjauksen partikkeli?* – *Virittäjä* 118 s. 41–71.
- HAYASHI, MAKOTO – HAYANO, KAORU 2013: Proffering insertable elements. A study of other-initiated repair in Japanese. – Makoto Hayashi, Geoffrey Raymond & Jack Sidnell (toim.), *Conversational repair and human understanding* s. 293–321. *Studies in interactional sociolinguistics* 30. Cambridge: Cambridge University Press.
- HERITAGE, JOHN – WATSON, D. R. 1979: Formulations as conversational objects. – George Psathas (toim.), *Everyday language* s. 123–162. New York: Irvington.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 950. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KENDRICK, KOBIN H. 2015a: The intersection of turn-taking and repair. The timing of other-initiations of repair in conversation. – *Frontiers in Psychology* 6:250. doi:10.3389/fpsyg.2015.00250.

- 2015b: Other-initiated repair in English. – *Open Linguistics* 1 s. 164–190.
- KITZINGER, CELIA 2013: Repair. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 229–256. Chichester: Wiley-Blackwell Publishing.
- KITZINGER, CELIA – MANDELBAUM, JENNY 2013: Word selection and social identities in talk-in-interaction. – *Communication monographs* 80 s. 176–198.
- KLIPPI, ANU 1996: *Conversation as an achievement in aphasics*. Studia Fennica Linguistica 6. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOIVISTO, AINO 2015: Dealing with ambiguities in informings. Finnish *aijaa* as a “neutral” news receipt. – *Research on Language and Social Interaction*, 48 s. 365–387.
- KOSHIK, IRENE 2005: Alternative questions used in conversational repair. – *Discourse Studies* 7 s. 193–211.
- KORPELA, EVELIINA 2007: *Oireista puhuminen lääkärin vastaanotolla. Keskustelunanalyttinen tutkimus lääkärin kysymyksistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KURHILA, SALLA 2006: *Second language interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- LAAKSO, MINNA 2011: Kun sanat eivät riitä kertomaan. Eleet afasiakeskustelussa ja lasten vuorovaikutustilanteissa. – Pentti Haddington & Leila Kääntä (toim.), *Kieli, keho ja vuorovaikutus. Multimodaalinen näkökulma sosiaaliseen toimintaan* s. 152–173. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LAAKSO, MINNA – SALMENLINNA, INKERI 2015: Open-class repair initiations by individuals with mild or moderate hearing loss. Esitelmä työpajassa Other-initiated repair, Helsingin yliopisto, 9.–10.3.2015.
- LEHTINEN, ESA 2005a: Information, understanding and the benign order of everyday life in genetic counselling. – *Sociology of Health & Illness* 27 s. 575–601.
- 2005b: Tiedonanto vai neuvo? Toimintojen välistä rajankäyntiä perinnöllisyysneuvonnan vuorovaikutuksessa. – Leena Kuure, Elise Kärkkäinen & Maarit Saarenkunnas (toim.), *Kieli ja sosiaalinen toiminta* s. 149–160. AFinLAN vuosikirja 63. Jyväskylä: Soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.
- LENER, GENE H. 2013: On the place of hesitating in delicate formulations. A turn-constructive infrastructure for collaborative indiscretion. – Jack Sidnell, Makoto Hayashi & Geoffrey Raymond (toim.), *Conversational repair and human understanding* s. 95–134. Cambridge: Cambridge University Press.
- LESKELÄ, LEEAURA – LINDHOLM, CAMILLA (toim.) 2012: *Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta*. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- LILJA, NIINA 2010: *Ongelmista oppimiseen. Toisen aloittamat korjausjaksot kakkoskielisessä keskustelussa*. Jyväskylä Studies in Humanities 146. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4116-1>.
- 2014: Partial repetitions of repair in second language talk. Re-establishing understanding and doing learning. – *Journal of Pragmatics* 71 s. 98–116.
- LINDHOLM, CAMILLA 2012: Vuorovaikutuksen haasteita ja mahdollisuuksia – tapaustutkimus muistisairaiden päivätoiminnasta. – Leelaura Leskelä & Camilla Lindholm (toim.), *Haavoittuva keskustelu. Keskustelunanalyttisiä tutkimuksia kielellisesti epäsymmetrisestä vuorovaikutuksesta* s. 57–98. Helsinki: Kehitysvammaliitto.
- PAJO, KATI 2013a: Joint multimodal management of hearing impairment in conversations at home. – *Implications for communication therapy*. University of Helsinki, Studies in speech sciences 60/2013.
- 2013b: Miten huonokuuloisuuteen suuntautuminen näkyy keskustelun korjausjaksoissa?

- *Virittäjä* 117 s. 372–400.
- PAJO, KATI – KLIPPI, ANU 2013: Hearing impaired recipient's non-vocal action sets are source for collaboration in conversation. – *Journal of Pragmatics* 55 s. 162–179.
- POMERANTZ, ANITA – HERITAGE, JOHN 2013: Preference. – Jack Sidnell & Tanya Stivers (toim.), *The handbook of conversation analysis* s. 210–228. Chichester: Wiley-Blackwell Publishing.
- RASMUSSEN, GITTE 2014: Inclined to better understanding. The coordination of talk and 'leaning forward' in doing repair. – *Journal of Pragmatics* 65 s. 30–45.
- ROBINSON, JEFFREY D. 2006: Managing trouble responsibility and relationship during conversational repair. – *Communication Monographs* 73 s. 137–161.
- 2013: Epistemics, action formation, and other-initiation of repair. The case of partial questioning repeats. – Makoto Hayashi, Geoffrey Raymond & Jack Sidnell (toim.), *Conversational repair and human understanding* s. 261–292. Studies in interactional sociolinguistics 30. Cambridge: Cambridge University Press.
- 2014: What "What?" tells us about how conversationalists manage intersubjectivity. – *Research on Language and Social Interaction* 47 s. 109–129.
- ROBINSON, JEFFREY D. – KEVOE-FELDMAN, HEIDI 2010: Using full repeats to initiate repair on others' questions. – *Research on Language and Social Interaction* 43 s. 232–259.
- ROSSI, GIOVANNI 2015: Other-initiated repair in Italian. – *Open Linguistics* 1 s. 256–282.
- SAVIJÄRVI, MARJO 2011: *Yhteisestä toiminnasta yhteiseen kieleen. Keskustelunanalyttinen tutkimus toisen kielen oppimisesta kielikylpypäiväkodin arkitilanteissa*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7309-0>.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1992: Repair after next turn. The last structurally provided defense of intersubjectivity in conversation. – *American Journal of Sociology* 97 s. 1295–1345.
- 2007: *Sequence organization in interaction. A Primer in conversation analysis. Volume 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. – JEFFERSON, GAIL – SACKS, HARVEY 1977: The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. – *Language* 53 s. 361–382.
- SEO, MI-SUK – KOSHIK, IRENE 2010: A conversation analytic study of gestures that engender repair in ESL conversational tutoring. – *Journal of Pragmatics* 42 s. 2219–2339.
- SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1998: *Läsnäolon pronominit. Tämä, tuo, se ja hän viittaamassa keskustelun osallistujaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SIDNELL, JACK 2010: *Conversation analysis. An introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell Publishing.
- SORJONEN, MARJA-LEENA 1997: Korjausjäsenitys. – Liisa Tainio (toim.), *Keskustelunanalyysin perusteet* s. 111–137. Tampere: Vastapaino.
- 2001: *Responding in conversation*. Amsterdam: John Benjamins.
- 2014: Prefacing a candidate understanding. Esitelmä konferenssissa ICCA2014, University of Los Angeles, 25.–29.6.2014.
- STEVANOVIC, MELISA – LINDHOLM, CAMILLA (toim.) (tulossa 2016): *Keskustelunanalyysi. Kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta*. Tampere: Vastapaino.
- THOMPSON, SANDRA – FOX, BARBARA – COUPER-KUHLEN ELIZABETH 2015: *Grammar in everyday talk*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WEISTE, ELINA – PERÄKYLÄ, ANSSI 2013: A comparative conversation analytic study of formulations in psychoanalysis and cognitive psychotherapy. – *Research on Language and Social Interaction* 46 s. 299–321.

WU, RUEY-JUAN REGINA 2006: Initiating repair and beyond. The use of two repeat-for-mated repair initiations in Mandarin conversation. – *Discourse Processes* 41 s. 67–109.

SUMMARY

Other-initiation of repair in Finnish everyday conversation

The article analyses other-initiation of repair in Finnish everyday conversation, i.e. different types of turns that indicate trouble in hearing or understanding the previous turn-at-talk, or a part of it. The study provides an overall look at different types of repair initiators in Finnish conversation and concentrates on two basic questions: What kinds of turns are used as repair initiators? What kinds of problems do different kinds of initiators indicate?

The data consist of 375 hours of everyday conversation, both on the phone and in face-to-face situations. Altogether this includes 522 repair initiators. The most frequent types are open-class repair initiators (e.g. *mitä* 'what'; $N = 156$) and candidate understandings ($N=135$). Somewhat less frequent types of repair initiation are question words, combinations of question word and repeat, repeats and interrogative clauses.

Analysis of the data provides insight into the formats of repair initiation and shows that there are recurrent types of problems that interactants face in conversation. On the one hand, several types of repair initiators can be used to deal with certain kinds of trouble. For instance, problems of interpreting reference are common in interaction: the recipient has difficulty understanding the reference of a pronoun or a proper name. This type of trouble can be indicated with question words, combinations of question word and repeat, and with candidate understandings. Problems of hearing are frequent as well, and they are indicated with open-class repair initiators and partial repeats of the trouble source turn. On the other hand, candidate understandings have their own special function in indicating problems understanding the implications of the previous talk. Open-class repairs are commonly used to deal with problems caused by overlapping talk and action, and other types of initiators are not used for this purpose.

The study also discusses the challenges in classifying repair initiators and the boundaries between different actions that the same formats can accomplish. Further analysis is needed on several aspects of the topic: for instance, on the prosody of the repair initiators, and on the embodied nature of repair initiation.

Kuka, mitä, häh? Korjausaloitteet suomalaisessa arkikeskustelussa

Artikkeli käsittelee suomalaisen arkikeskustelun korjausaloitteita eli vuoroja, joilla osoitetaan, että edellisen vuoron kuulemisessa tai ymmärtämisessä on ongelma. Tavoitteena on tuoda perustutkimuksellista tietoa siitä, millaisia korjausaloitteita suomalaisessa arkikeskustelussa käytetään ja mitä vuorovaikutuksen ongelmia erilaisilla korjausaloitteilla käsitellään.

Aineistona on 37,5 tuntia kasvotusten ja puhelimesta käytyjä arkikeskusteluja, joista löytyi yhteensä 522 korjausaloitetta. Määrällisesti eniten on avoimia korjausaloitteita (*mitä, tä(h)*, $N = 156$) sekä ymmärrysehdokkaita ($N = 135$). Kysymyssanan sisältäviä korjausaloitteita, toistoja ja kysymyslauseita käytetään aineistossa näitä hieman harvemmin.

Analyysi tuo tietoa korjausaloitevuorojen muotoilusta ja osoittaa, että vuorovaikutuksessa on toistuvia ongelmatyyppejä. Yhtäältä on niin, että joidenkin ongelmatyyppien ratkaisemiseen hyödynnetään useanlaisia korjausaloitteita. Esimerkiksi erilaiset viittaussuhteiden ongelmat ovat arkisissa vuorovaikutustilanteissa tavallisia: kuulija ei esimerkiksi ymmärrä, mihin keskustelukumppanin käyttämä pronomini tai erisnimi viittaa. Tämänäyttypisiin ongelmiin reagoidaan aineistossamme kysymyssanakorjausaloitteilla, kysymyssanan ja toiston yhdistelmillä sekä ymmärrysehdokkailla. Myös kuulemisen ongelmat ovat tavallisia, ja niihin reagoidaan joko avoimilla korjausaloitteilla tai toistoilla. Toisaalta esimerkiksi ymmärrysehdokkailla näyttää olevan oma erityinen tehtävänsä edeltävän puheen perusteella tehtävien implikaatioiden tarkistamisessa. Avoimilla korjausaloitteilla taas reagoidaan erilaisiin puheen ja toiminnan päällekkäisyyksiin eikä samaan ongelmatyyppiin tässä aineistossa käytetä muita korjausaloitteita.

Tulokset nostavat esiin myös korjausjäsenyyksen rajaukseen ja korjausaloitteiden määrittelyyn liittyviä haasteita sekä jatkotutkimustarpeita. Jatkotutkimusta tarvittaisiin esimerkiksi siitä, miten kehollinen toiminta, vuorovaikutustilanteen fyysinen konteksti ja mahdollisesti mukana olevat teknologiset tai muut artefaktit ovat yhteydessä korjauksen jäsentymiseen. Erityisesti suomalaisessa tutkimuksessa tarvittaisiin lisää tietoa myös korjausaloitteiden prosodiasta.

Kirjoittajien yhteystiedot (addresses):
etunimi.sukunimi@helsinki.fi
etunimi.lilja@uta.fi

Liite 1

Litterointimerkit

[päällekkäispuhunnan alku
]	päällekkäispuhunnan loppu
=	kaksi puhunnosta liittyy toisiinsa tauotta
(.)	mikrotauko: 0.2 sekuntia tai vähemmän
(0.5)	mikrotaukoa pidempi tauko; pituus sekunnin kymmenesosina
.	laskeva intonaatio prosodisen kokonaisuuden lopussa
,	tasainen/hieman laskeva intonaatio prosodisen kokonaisuuden lopussa
?	nouseva intonaatio prosodisen kokonaisuuden lopussa
↑	seuraava jakso lausuttu ympäristöä korkeammalta
↓	seuraava jakso lausuttu ympäristöä matalammalta
kyllä	painotus tai intonaation nousu muualla kuin sanan lopussa
>kyllä<	nopeutettu jakso
<kyllä>	hidastettu jakso
ky:llä	äänteen venytys
°kyllä°	hiljaista puhetta
KYLLÄ	kovaäänistä puhetta
#kyllä#	nariseva ääni
@kyllä@	äänien laadun muuntyyppinen muutos
.hhh	sisäänhengitys: yksi h-kirjain 0.1 sekuntia
hhh	ulohengitys: yksi h-kirjain 0.1 sekuntia
hh(h)h	ulohengitys tuotettu nauraen
ky(h)llä	sana lausuttu nauraen
.joo	sana lausuttu sisäänhengittäen
£sana£	sana tai pidempi jakso tuotettu hymyillen
heh he	partikkeli partikkelilta litteroitua naurua
ky-	sana jää kesken
(kyllä)	epävarmasti kuultu jakso
(-)	sana josta ei saa selvää
(--)	pidempi jakso josta ei saa selvää
(?)	tunnistamaton puhuja
{kirjoittaa	puheenvuoron aikainen ei-kielellinen toiminta
((istuutuu))	litteroijan kommentteja ja selityksiä puhetilanteesta
→	osoittaa tarkasteltavaa kohtaa